

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної (бакалаврської) роботи
за спеціальністю 071 – «Облік і оподаткування»

на тему: Облік розрахунків з покупцями та замовниками й
оподаткування різниць, що виникають при формуванні резервів

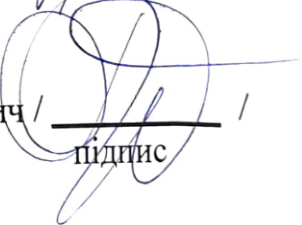
Виконала:

студентка 4 курсу, групи ОП-22 КНЯЗЄВА Дар'я Вікторівна / /
ПІБ

підпис

Керівник

д-р екон. наук, професор

БРАДУЛ Олександр Михайлович / /
ПІБ

підпис

Нормоконтролер

канд. економ. наук, доцент.

ШЕПЕЛЮК Віра Анатоліївна / /
ПІБ

підпис

Завідувачка кафедри

д-р екон.наук, професор МІЩУК Є.В. / /

Кривий Ріг – 2026 р.

Криворізький національний університет
 Факультет економіки та управління бізнесом
 Кафедра маркетингу, обліку, оподаткування та публічного управління
 Перший (бакалаврський) рівень
 Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
 Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Завідувачка кафедри МООПУ
 д.е.н., професор Мішук Є.В.

«19» 02 2026 р.

ЗАВДАННЯ на кваліфікаційну (бакалаврську) роботу студенту

КНЯЗЄВІЙ Дар`я Вікторівні

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Облік розрахунків з покупцями та замовниками й оподаткування різниць, що виникають при формуванні резервів

керівник роботи Брадул Олександр Михайлович, д-р екон. наук, професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджено наказом по КНУ від «19» лютого 2025 року № 110 с

2. Строк подання студентом роботи 19.06.25

3. Вихідні дані до роботи фінансова звітність, накази, а також нормативно-правова база, що регламентує порядок обліку та оподаткування, підручники, навчальні посібники, монографії, наукові статті тощо

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

1. Теоретичні основи обліку розрахунків з покупцями та замовниками й оподаткування різниць при формуванні резервів

2. Методичні основи обліку розрахунків з покупцями та замовниками й оподаткування різниць на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»

5. Перелік графічного матеріалу: 4 таблиць, 8 рисунків.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Розділ 1	Брадул О.М., д-р екон. наук, професор	16.03. 2026	16.03. 2026
Розділ 2	Брадул О.М., д-р екон. наук, професор	17.04 .2026	17.04 .2026

7. Календарний план:

№ з/п	Етапи роботи	Термін виконання	Примітки
1.	Співбесіда зі студентом за тематикою роботи, видача переліку рекомендованої нормативної, інструктивної бази та учбової літератури	20.02.2026	Виконано
2.	Збір матеріалів до кваліфікаційної (випускної) роботи	23.02 - 08.03.2026	Виконано
3.	Групування та аналіз зібраного матеріалу, уточнення завдань кваліфікаційної (випускної) роботи	09.03 - 15.03.2026	Виконано
4.	Підготовка I розділу кваліфікаційної (випускної) роботи та подання його консультанту	16.03. 2026 16.04.2026	Виконано
5.	Підготовка II розділу кваліфікаційної (випускної) роботи та подання його консультанту	17.04 .2026 17.05.2026	Виконано
6	Підготовка вступної частини	18.05.2026	Виконано
7	Перевірка роботи керівником та доопрацювання роботи студентом	23.05.- 12.06.2026	Виконано
8	Отримання відгуку керівника	16.06.2026- 17.06.2026	Виконано
9	Попередній захист роботи	16.06.2026	Виконано
10	Захист роботи	23.06.2026 24.06.2026	Виконано

Дата видачі завдання «20» лютого 2026 р.

Студент

(підпис)

Князева Д.В.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

Брадул О.М.

ЗМІСТ

	стор.
ЗАВДАННЯ НА РОБОТУ	2
РЕФЕРАТ	4
АНОТАЦІЯ	5
ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І ТЕРМІНІВ	6
ВСТУП	7
1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ Й ОПОДАТКУВАННЯ РІЗНИЦЬ ПРИ ФОРМУВАННІ РЕЗЕРВІВ	7
1.1 Критичний аналіз підходів до визначення сутності розрахунків з покупцями та замовниками як об'єкта бухгалтерського обліку	9
1.2. Критерії визнання, оцінювання та облікове відображення дебіторської заборгованості розрахунків з покупцями та замовниками згідно нормативно-правових документів	20
1.3.Особливості оподаткування різниць, що виникають при формуванні резерву сумнівних боргів	
2 МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ Й ОПОДАТКУВАННЯ РІЗНИЦЬ НА ПАТ «АРСЕЛОРМІТТАЛ КРИВИЙ РІГ»	29
2.1 Економічний аналіз діяльності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»	29
2.2 Бухгалтерський облік розрахунків з покупцями та замовниками й оподаткування різниць, що виникають при формуванні резервів	39
2.3 Проблемні питання формування резервів сумнівних боргів та напрями удосконалення обліку розрахунків з покупцями та замовниками	
ВИСНОВКИ	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	71
ДОДАТКИ	75

Криворізький національний університет
Факультет економіки та управління бізнесом
Кафедра маркетингу, обліку, оподаткування та публічного управління

РЕФЕРАТ

на кваліфікаційну (бакалаврську) роботу на тему:

Облік розрахунків з покупцями та замовниками й оподаткування різниць, що виникають при формуванні резервів

ВР: 67 сторінок, 4 таблиць, 8 рисунків, 36 джерел, 9 додатків.

Метою роботи є узагальнення теоретичних положень і дослідження практики бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями та замовниками, оподаткування різниць, що виникають при формуванні резервів сумнівних боргів, а також розробка рекомендацій щодо удосконалення облікових процедур.

Об'єктом дослідження є процес організації та ведення обліку розрахунків з покупцями та замовниками на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями та замовниками й оподаткування різниць, що виникають при формуванні резерву сумнівних боргів.

Методи дослідження: аналіз, синтез, порівняння, логічний метод, індукція та дедукція.

Результати дослідження: Практичне значення предмета дослідження визначається його впливом на формування доходів підприємства, ефективність управління дебіторською заборгованістю та забезпечення фінансової стійкості. Своєчасний контроль за станом розрахунків з покупцями дозволяє прискорити оборотність коштів, мінімізувати ризик виникнення безнадійної заборгованості та підвищити якість фінансового менеджменту. Особливого значення набуває формування резерву сумнівних боргів, який забезпечує достовірну оцінку активів та відповідає принципу обачності бухгалтерського обліку.

Ключові слова: аналіз, дебіторська заборгованість, замовники, контроль, облік, оподаткування, облікова політика, покупці, розрахунки, резерв.

ABSTRACT

The relevance of the study is determined by the need to improve the accounting of settlements with customers and clients in the context of increasing credit risks, economic instability, and Ukraine's integration into the European economic area. Particular attention should be paid to the reliable valuation of accounts receivable and the taxation of differences arising from the creation of the allowance for doubtful debts.

The purpose of the study is to summarize theoretical provisions and investigate the practice of accounting for settlements with customers and clients, taxation of differences arising from the creation of the allowance for doubtful debts, and to develop recommendations for improving accounting procedures.

The object of the study is the process of organizing and maintaining accounting records of settlements with customers and clients at PJSC ArcelorMittal Kryvyi Rih. The subject of the study is the set of theoretical, methodological, and practical aspects of accounting for settlements with customers and clients and the taxation of differences arising from the creation of the allowance for doubtful debts.

The study employs methods of analysis, synthesis, comparison, grouping, generalization, economic and statistical methods, and a systematic approach.

The results of the study include the generalization of the theoretical foundations of accounting for settlements with customers and clients and the determination of their role in the formation of revenue and financial results of an enterprise. A comparative analysis of the requirements of National Accounting Standard (NAS) 10 "Accounts Receivable" and IFRS 9 "Financial Instruments" regarding the valuation of accounts receivable and the creation of the allowance for doubtful debts was conducted. The organization of accounting for settlements with customers and clients at PJSC ArcelorMittal Kryvyi Rih was examined, and problematic aspects of accounting and taxation of doubtful debt allowances were identified. The expediency of applying risk-oriented and systematic approaches to the valuation of accounts receivable was substantiated, contributing to increased reliability of financial reporting and more effective credit risk management.

The practical significance of the study lies in the development of recommendations aimed at improving the accounting of settlements with customers and clients, the formation of the allowance for doubtful debts, and the efficiency of accounts receivable management. The proposed measures will contribute to strengthening the financial stability of the enterprise, improving the quality of financial reporting, and minimizing credit risks.

Keywords: settlements with customers and clients, accounts receivable, allowance for doubtful debts, tax differences, accounting, IFRS 9, financial reporting.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І
ТЕРМІНІВ

1. бух/облік – бухгалтерський облік;
2. грн. – гривні;
3. див. – дивіться;
4. дод. – додаток;
5. Д-т – дебет;
6. КМУ – Кабінет Міністрів України;
7. Коеф-т – коефіцієнт;
8. К-т – кредит;
9. МСБО – Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку.
10. МФУ – Міністерство фінансів України;
11. НП(С)БО – Національні положення (стандарт) бухгалтерського обліку;
12. ПАТ АМКР – Публічне Акціонерне Товариство АрселорМіттал Кривий Ріг
13. ПКУ – Податковий Кодекс України;
14. п. – пункт;
15. п.п. – підпункт;
16. р. – рік;
17. рах. – рахунок;
18. рис. – рисунок;
19. ст. – стаття;
20. тис. – тисяча.
21. ф.1 – форма.

ВСТУП

Сучасний етап розвитку економіки характеризується високим рівнем невизначеності, посиленням конкурентної боротьби, зростанням кредитних ризиків та необхідністю забезпечення фінансової стійкості суб'єктів господарювання. За таких умов особливого значення набуває ефективна організація обліку розрахунків з покупцями та замовниками, оскільки саме вони забезпечують трансформацію відвантаженої продукції у грошові кошти та формують основу для отримання підприємством доходу. Від якості управління дебіторською заборгованістю значною мірою залежать ліквідність, платоспроможність, ділова активність та фінансові результати діяльності підприємства.

Проблематика обліку розрахунків з покупцями та замовниками посідає важливе місце у сучасних наукових дослідженнях. Теоретичні та практичні аспекти даного питання розкрито у працях Візіренко С.В., Шуляк С.А., Сливки Я.В., Щербан М.Д., Кондратюка М.Ф., Косташ Т.В., Міньковської А.В., Чернецької О.В., Гавриша В.О., Глушач Ю.С. та інших учених. Науковцями досліджено економічну сутність дебіторської заборгованості, методичні підходи до її оцінювання, порядок формування резерву сумнівних боргів та особливості відображення розрахунків у системі бухгалтерського обліку. Водночас подальшого наукового обґрунтування потребують питання гармонізації бухгалтерського та податкового обліку резервів сумнівних боргів, а також удосконалення механізмів управління кредитними ризиками в умовах воєнного стану та інтеграції України до європейського економічного простору.

Актуальність теми обумовлена необхідністю забезпечення достовірної оцінки дебіторської заборгованості, своєчасного виявлення ризиків її непогашення та правильного визначення податкових різниць, що виникають при формуванні резервів сумнівних боргів. Для великих промислових підприємств, які здійснюють значні обсяги внутрішніх та зовнішньоекономічних операцій, зазначені питання мають особливе значення, оскільки безпосередньо впливають на якість фінансової звітності та ефективність управління оборотним капіталом.

Метою роботи є узагальнення теоретичних положень і дослідження практики бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями та замовниками, оподаткування різниць, що виникають при формуванні резервів сумнівних боргів, а також розробка рекомендацій щодо удосконалення облікових процедур.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання дослідження:

- дослідити економічну сутність розрахунків з покупцями та замовниками як об'єкта бухгалтерського обліку;
- узагальнити нормативно-правові засади обліку та оцінювання дебіторської заборгованості;
- визначити особливості оподаткування різниць при формуванні резерву сумнівних боргів;
- провести економічний аналіз діяльності ПАТ «АМКР»;
- дослідити організацію бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями та замовниками на підприємстві;
- проаналізувати порядок формування резерву сумнівних боргів та його вплив на фінансові результати;
- визначити проблемні аспекти обліку та оподаткування резервів сумнівних боргів;
- розробити пропозиції щодо вдосконалення обліку розрахунків з покупцями та замовниками.

Об'єктом дослідження є процес організації та ведення обліку розрахунків з покупцями та замовниками на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних аспектів бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями та замовниками й оподаткування різниць, що виникають при формуванні резерву сумнівних боргів.

Практичне значення предмета дослідження визначається його впливом на формування доходів підприємства, ефективність управління дебіторською заборгованістю та забезпечення фінансової стійкості. Своєчасний контроль за станом розрахунків з покупцями дозволяє прискорити оборотність коштів,

мінімізувати ризик виникнення безнадійної заборгованості та підвищити якість фінансового менеджменту. Особливого значення набуває формування резерву сумнівних боргів, який забезпечує достовірну оцінку активів та відповідає принципу обачності бухгалтерського обліку.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти України, Міжнародні стандарти фінансової звітності, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених, фінансова звітність ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2023–2025 роки, матеріали офіційного вебсайту підприємства, внутрішні регламенти та облікова документація підприємства. У процесі дослідження використано методи аналізу, синтезу, порівняння, групування, узагальнення, економіко-статистичні методи та системний підхід.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження апробовано на XVIII Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством», яка відбулася 23 травня 2026 року у м. Луцьк. За результатами дослідження опубліковано тези доповіді на тему «Проблеми обліку та оподаткування резервів сумнівних боргів на металургійних підприємствах в умовах глобалізації економіки», у яких обґрунтовано напрями удосконалення оцінювання кредитних ризиків, формування резерву сумнівних боргів та підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю металургійних підприємств.

1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ Й ОПОДАТКУВАННЯ РІЗНИЦЬ ПРИ ФОРМУВАННІ РЕЗЕРВІВ

1.1 Критичний аналіз підходів до визначення сутності розрахунків з покупцями та замовниками як об'єкта бухгалтерського обліку

Господарська діяльність підприємства являє собою безперервний процес кругообігу засобів, який охоплює три взаємопов'язані стадії: придбання, виробництво та реалізацію. Кожна із зазначених стадій супроводжується здійсненням господарських операцій та формуванням відповідних об'єктів бухгалтерського обліку.

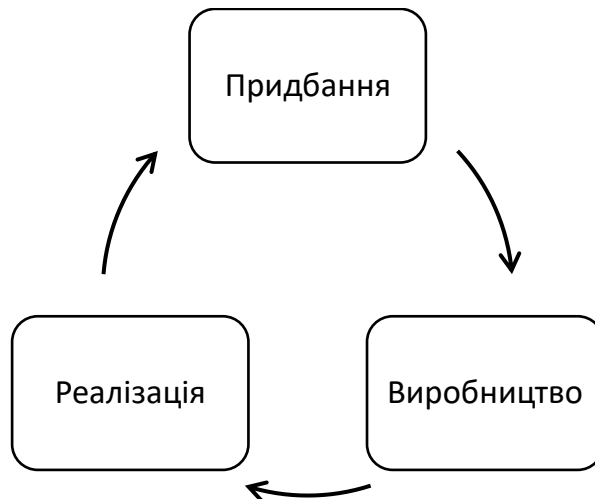

Рисунок 1.1. Процеси господарської діяльності підприємства

Джерело складено автором самостійно

На стадії придбання підприємство забезпечує себе необхідними ресурсами для здійснення виробничої діяльності. Основними об'єктами обліку на цьому етапі виступають виробничі запаси, сировина, матеріали, паливо, комплектуючі вироби, малоцінні та швидкозношувані предмети, а також розрахунки з постачальниками та підрядниками. Результатом даного процесу є формування ресурсної бази підприємства для подальшого виробництва продукції.

Стадія виробництва пов'язана з перетворенням придбаних ресурсів у готову продукцію. На цьому етапі об'єктами бухгалтерського обліку є виробничі витрати, незавершене виробництво, витрати на оплату праці, амортизація

основних засобів, загальновиробничі витрати та готова продукція. Основним завданням обліку є накопичення інформації про витрати та визначення фактичної виробничої собівартості виготовленої продукції.

Завершальною стадією кругообігу засобів є реалізація продукції, у процесі якої відбувається передача готової продукції покупцю та отримання підприємством економічних вигід. Основними об'єктами обліку на цьому етапі виступають доходи від реалізації, собівартість реалізованої продукції, податкові зобов'язання, розрахунки з покупцями та замовниками, дебіторська заборгованість і фінансові результати діяльності підприємства.

Процес реалізації має особливе значення для функціонування підприємства, оскільки саме на цьому етапі завершується операційний цикл та визначається ефективність господарської діяльності. Основними завданнями обліку процесу реалізації є:

- своєчасне та достовірне визнання доходів;
- визначення собівартості реалізованої продукції;
- контроль виконання договірних зобов'язань покупцями;
- забезпечення правильності нарахування податкових платежів;
- формування інформації для оцінки фінансових результатів.

Від ефективності організації обліку реалізації залежить достовірність показників фінансової звітності, рівень ліквідності підприємства та можливість прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо подальшого розвитку суб'єкта господарювання. Саме в процесі реалізації продукції виникають передумови для формування доходу, визначення фінансового результату та появи дебіторської заборгованості покупців. Візіренко С. В. та Шуляк С. А. зазначають, що реалізація готової продукції є завершальною стадією руху продукту від сфери виробництва до сфери споживання та основним джерелом отримання прибутку підприємства [1]. На нашу думку, реалізація продукції є не лише завершальною стадією кругообігу капіталу, а й ключовим етапом, який забезпечує відшкодування понесених витрат та створення фінансової основи для подальшого розвитку підприємства.

Особливе місце у процесі реалізації продукції належить розрахункам з покупцями та замовниками, адже саме через них забезпечується завершення господарської операції та отримання підприємством економічних вигід. Від моменту відвантаження продукції до остаточного погашення заборгованості формується комплекс облікових і податкових наслідків, пов'язаних із визнанням доходу, нарахуванням податкових зобов'язань та контролем дебіторської заборгованості. Вважаємо, що ефективність управління розрахунками безпосередньо впливає на ліквідність підприємства, швидкість обороту оборотних активів та його фінансову безпеку.

Розрахунки з покупцями та замовниками є завершальною ланкою процесу реалізації та забезпечують перетворення відвантаженої продукції у грошові кошти. Саме на цьому етапі відбувається фактична реалізація економічних вигід, створених у процесі виробництва. Належна організація розрахунків сприяє прискоренню оборотності капіталу та підвищенню ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. Водночас порушення строків оплати призводить до відволікання коштів з обороту та зростання ризику виникнення сумнівної заборгованості. Розрахунки з покупцями також забезпечують інформаційну основу для контролю виконання договірних зобов'язань і оцінки платіжної дисципліни контрагентів. Тому їх облік виконує не лише реєстраційну, а й контрольну, аналітичну та управлінську функції, що підвищує якість прийняття управлінських рішень щодо збутової діяльності підприємства.

Питання сутності розрахунків з покупцями та замовниками активно досліджуються сучасними науковцями. Сливка Я. В., Щербан М. Д. та Кондратюк М. Ф. зазначають, що розрахунки з покупцями та замовниками не слід ототожнювати виключно з процесом виникнення та погашення дебіторської заборгованості [2]. Автори розглядають їх як комплекс економічних відносин, що охоплюють форми платежів, договірні умови, інструменти розрахунків, гарантії виконання зобов'язань та механізми контролю за своєчасністю погашення заборгованості. Такий підхід заслуговує на підтримку, оскільки

дозволяє розглядати розрахунки як багатокomпонентний об'єкт бухгалтерського обліку та управління.

Економічний зміст розрахунків з покупцями та замовниками проявляється у системі взаємопов'язаних майнових відносин, що виникають між сторонами після передачі продукції, виконання робіт або надання послуг. Для підприємства-продавця такі відносини формують право на отримання визначеної договором компенсації, тоді як для покупця виникає обов'язок здійснити оплату у встановлені строки. На нашу думку, розрахунки з покупцями слід розглядати не лише як механізм погашення зобов'язань, а і як інструмент управління грошовими потоками та оборотним капіталом підприємства.

У бухгалтерському обліку результатом виникнення розрахунків з покупцями та замовниками є формування дебіторської заборгованості. У випадках, коли між моментом реалізації продукції та моментом її оплати існує часовий розрив, у підприємства виникає право вимоги до контрагента щодо погашення заборгованості. Таке право відображається у складі оборотних активів і характеризує суму коштів, яку підприємство очікує отримати в майбутньому. Доцільно погодитися з позицією науковців, що ефективне управління дебіторською заборгованістю є необхідною умовою підтримання належного рівня платоспроможності підприємства [3].

Аналіз наукових джерел свідчить про наявність різних підходів до визначення дебіторської заборгованості. Перший підхід базується на положеннях бухгалтерського обліку та розглядає дебіторську заборгованість як актив підприємства, що виник у результаті минулих подій і забезпечить надходження економічних вигід у майбутньому. Другий підхід акцентує увагу на юридичній природі дебіторської заборгованості як права вимоги до боржника. Третій підхід розглядає її як складову системи управління оборотним капіталом, яка впливає на ліквідність, ділову активність та фінансову стійкість підприємства.

Розглянемо більш детально кожен підхід. Представники бухгалтерського підходу розглядають дебіторську заборгованість насамперед як об'єкт

фінансового обліку та складову активів підприємства. Відповідно до цього підходу дебіторська заборгованість виникає внаслідок здійснення господарських операцій, які призводять до появи права на отримання економічних вигід у майбутньому. Основна увага приділяється питанням визнання, оцінки, класифікації та відображення заборгованості у фінансовій звітності. Такий підхід ґрунтується на принципах нарахування, обачності та превалювання сутності над формою. Його перевагою є чітка регламентація порядку облікового відображення дебіторської заборгованості. Водночас він недостатньо враховує ризики непогашення боргів та управлінські аспекти використання облікової інформації.

З позиції юридичного підходу дебіторська заборгованість розглядається як майнове право вимоги кредитора до боржника щодо виконання визначених договірних зобов'язань. У центрі уваги перебувають правові підстави виникнення заборгованості, порядок її документального підтвердження та можливість захисту прав кредитора. Основою формування дебіторської заборгованості виступають договори купівлі-продажу, поставки, виконання робіт або надання послуг. Значна увага приділяється строкам виконання зобов'язань, позовній давності та механізмам стягнення боргів. Перевагою такого підходу є забезпечення правової визначеності розрахунків між контрагентами. Проте він не повною мірою враховує економічні наслідки заборгованості для фінансового стану підприємства.

Прихильники управлінського підходу розглядають дебіторську заборгованість як важливий інструмент управління оборотним капіталом підприємства. У межах цього підходу заборгованість оцінюється не лише як об'єкт обліку, а як фактор, що впливає на ліквідність, платоспроможність та ділову активність суб'єкта господарювання. Основна увага приділяється аналізу строків погашення боргів, оцінці кредитного ризику покупців та прогнозуванню грошових потоків. Важливим елементом виступає контроль за якістю дебіторської заборгованості та формування резерву сумнівних боргів. Перевагою підходу є його орієнтація на потреби управління та прийняття рішень. Разом із

тим він потребує значного обсягу аналітичної інформації та використання професійних суджень.

У межах фінансового підходу дебіторська заборгованість розглядається як складова фінансових ресурсів підприємства, що тимчасово вилучена з господарського обороту. Дослідники цього напрямку акцентують увагу на впливі заборгованості на структуру активів, показники ліквідності, фінансової стійкості та рентабельності діяльності. Значна дебіторська заборгованість може свідчити як про активну збутову політику підприємства, так і про наявність ризиків втрати платоспроможності. У межах цього підходу широко застосовуються методи фінансового аналізу, оцінки оборотності та ефективності використання коштів. Перевагою є можливість оцінки впливу дебіторської заборгованості на фінансовий стан підприємства та його інвестиційну привабливість.

Останніми роками в наукових дослідженнях набуває поширення ризик-орієнтований підхід до трактування дебіторської заборгованості. Відповідно до нього заборгованість розглядається як джерело потенційних фінансових ризиків, пов'язаних із несвоєчасним погашенням або неповерненням коштів покупцями. Основна увага приділяється оцінці кредитоспроможності контрагентів, визначенню ймовірності дефолту та формуванню резервів під очікувані кредитні збитки. Такий підхід активно використовується у міжнародній практиці відповідно до вимог МСФЗ 9 «Фінансові інструменти». Його перевагою є можливість завчасного виявлення ризиків та підвищення достовірності оцінки активів підприємства. Водночас реалізація такого підходу потребує розвиненої системи аналітичного обліку та фінансового моніторингу. На нашу думку, найбільш повним є комплексний підхід, який поєднує економічні, правові та облікові характеристики дебіторської заборгованості.

Сучасні дослідження свідчать про посилення ролі розрахунків з покупцями та замовниками в системі управління підприємством. Так, Косташ Т. В. зазначає, що в умовах економічної нестабільності та воєнного стану значно зростають ризики непогашення дебіторської заборгованості, що негативно впливає на фінансовий стан суб'єктів господарювання [3]. Авторка наголошує на

необхідності посилення аналітичного обліку та контролю за розрахунками з контрагентами. Вважаємо, що в сучасних умовах дебіторська заборгованість повинна розглядатися не лише як об'єкт обліку, а й як один із ключових факторів фінансових ризиків підприємства.

Значний внесок у розвиток теоретичних засад обліку розрахунків з покупцями та замовниками зробили Міньковська А. В., Чернецька О. В. та Гавриш В. О. У своєму дослідженні автори підкреслюють, що розрахунки з покупцями та замовниками є самостійним об'єктом обліку, контролю та управління, оскільки мають безпосередній вплив на господарські процеси, фінансові результати та податкові зобов'язання підприємства [4]. Особливої уваги заслуговує висновок авторів про необхідність постійного моніторингу стану дебіторської заборгованості та використання сучасних інформаційних технологій для прийняття управлінських рішень. На нашу думку, запропонований підхід є актуальним, оскільки дозволяє своєчасно виявляти проблемну заборгованість та мінімізувати ризики втрати активів.

Важливим напрямом сучасних досліджень є питання інформаційного забезпечення управління розрахунками з покупцями та замовниками. Яцев Д. О., Паянок Т. М. та Корнійчук В. О. розглядають обліково-аналітичне забезпечення розрахунків як основу формування ефективної системи контролю за дебіторською заборгованістю [5]. Автори наголошують на необхідності аналізу строків погашення заборгованості, оцінки її ліквідності та визначення ризику неповернення коштів. Вважаємо, що сучасна система бухгалтерського обліку повинна забезпечувати не лише реєстрацію господарських операцій, а й формування інформації для прогнозування фінансових ризиків та підтримки управлінських рішень.

Дослідження зарубіжного досвіду свідчить, що міжнародна практика обліку розрахунків з покупцями та замовниками значною мірою орієнтована на оцінку кредитного ризику та прогнозування можливих фінансових втрат. Особлива увага приділяється формуванню очікуваних кредитних збитків відповідно до вимог МСФЗ 9 «Фінансові інструменти». На відміну від традиційного підходу, який зосереджується переважно на документальному

підтвердженні заборгованості, міжнародні стандарти акцентують увагу на оцінці ймовірності її погашення та впливі на майбутні грошові потоки підприємства. На нашу думку, такий підхід є більш прогресивним, оскільки дозволяє своєчасно реагувати на ризики неповернення дебіторської заборгованості та забезпечує більш реалістичну оцінку активів підприємства.

Вітчизняна система бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями та замовниками базується на використанні рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», який забезпечує узагальнення інформації про стан дебіторської заборгованості. Разом із тим сучасні науковці наголошують на необхідності розвитку аналітичного обліку за контрагентами, договорами, строками погашення, видами продукції та рівнем кредитного ризику. Така деталізація дозволяє підвищити якість інформаційного забезпечення управління та своєчасно виявляти проблемні аспекти розрахунків.

Теоретичні аспекти організації обліку дебіторської заборгованості передбачають формування системи первинного документування, синтетичного та аналітичного обліку, проведення інвентаризації розрахунків, оцінку платоспроможності контрагентів і створення резерву сумнівних боргів. Особливого значення набуває якість первинної документації, оскільки саме договори, рахунки, видаткові накладні, акти виконаних робіт та банківські документи підтверджують виникнення права вимоги до покупця та забезпечують достовірність облікової інформації.

У статті В. В. Жарнікова здійснила узагальнення наукових підходів до трактування поняття «розрахунки з покупцями». Авторка встановила, що в економічній літературі відсутній єдиний підхід до визначення цієї категорії. Розрахунки з покупцями розглядаються через економічний, бухгалтерський, юридичний, банківський та податковий аспекти. У результаті дослідження авторка дійшла висновку, що розрахунки з покупцями доцільно трактувати як систему економічних відносин між суб'єктами господарювання, яка виникає у процесі реалізації продукції, товарів, робіт або послуг та супроводжується виникненням і погашенням взаємних зобов'язань. На нашу думку, перевагою даного підходу є комплексне розкриття сутності розрахунків, що дозволяє

розглядати їх не лише як об'єкт бухгалтерського обліку, а й як важливий елемент управління господарською діяльністю підприємства [6].

Таким чином, проведений аналіз наукових джерел дозволяє зробити висновок, що розрахунки з покупцями та замовниками є складним об'єктом бухгалтерського обліку, який поєднує економічні, правові, податкові та управлінські аспекти. Їх виникнення безпосередньо пов'язане з процесом реалізації продукції та формуванням дебіторської заборгованості. Встановлено, що сучасні наукові дослідження орієнтовані на удосконалення інформаційного забезпечення розрахунків, розвиток аналітичного обліку, посилення контролю за дебіторською заборгованістю та впровадження ризик-орієнтованих підходів до її оцінки. На нашу думку, подальший розвиток методики обліку розрахунків з покупцями та замовниками повинен бути спрямований на гармонізацію національних підходів з міжнародними стандартами, розширення аналітичних можливостей обліку та впровадження сучасних цифрових інструментів контролю за станом дебіторської заборгованості.

1.2. Критерії визнання, оцінювання та облікове відображення дебіторської заборгованості розрахунків з покупцями та замовниками згідно нормативно-правових документів

Дебіторська заборгованість за розрахунками з покупцями та замовниками є одним із ключових об'єктів бухгалтерського обліку, оскільки виникає безпосередньо у процесі реалізації продукції, товарів, робіт або послуг. Її правильне визнання, оцінювання та відображення у фінансовій звітності має суттєве значення для достовірного визначення активів підприємства, його платоспроможності, ліквідності та фінансового результату [7; 8]. Дебіторська заборгованість є невід'ємним елементом господарської діяльності підприємства та виникає внаслідок здійснення розрахункових операцій між суб'єктами господарювання.

Відповідно до НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість», дебіторська заборгованість визначається як сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату [7]. Найпоширенішою причиною її виникнення є реалізація продукції,

товарів, робіт або послуг на умовах відстрочення платежу. У такому випадку право власності на актив переходить до покупця раніше, ніж відбувається фактичне надходження коштів. Крім того, дебіторська заборгованість може виникати внаслідок видачі авансів постачальникам, переплати податків і зборів, нарахування доходів до їх фактичного отримання, пред'явлення претензій контрагентам, а також через інші господарські операції, пов'язані з виникненням права вимоги до юридичних або фізичних осіб.

На думку науковців, основними економічними причинами виникнення дебіторської заборгованості є застосування комерційного кредиту, прагнення підприємств розширити ринки збуту, необхідність підтримання конкурентоспроможності та особливості договірних відносин між контрагентами. Водночас надмірне зростання дебіторської заборгованості може свідчити про недоліки кредитної політики підприємства та підвищення ризику втрати ліквідності.

Для цілей бухгалтерського обліку та управління дебіторська заборгованість класифікується за різними ознаками.

Рисунок 1.2. Класифікація дебіторської заборгованості

Джерело : розроблено автором на основі НПСБО 10

Довгострокова заборгованість, відповідно до НПСБО 10, це заборгованість яка не виникає в межах нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу;

НПСБО 10 передбачає поточну заборгованість, ту яка виникає в межах операційного циклу або підлягає погашенню протягом дванадцяти місяців з дати балансу [7]. До складу поточної дебіторської заборгованості відносять вимоги до боржників, які планується погасити протягом операційного циклу або одного року після дати балансу [7]. Сумнівну дебіторську заборгованість, згідно НПСБО 10 визнають ту до якої існує невпевненість у своєчасному погашенні, а безнадійну дебіторську заборгованість - стягнення якої є неможливим або економічно недоцільним [7]. За економічним змістом дебіторська заборгованість може бути пов'язана з операційною, інвестиційною або фінансовою діяльністю підприємства. До складу поточної дебіторської заборгованості відносять вимоги до боржників, які планується погасити протягом операційного циклу або одного року після дати балансу [7].

На нашу думку, найбільше значення для організації обліку та управління має класифікація дебіторської заборгованості за строками погашення та ступенем ризику її повернення. Саме ці ознаки дозволяють своєчасно оцінити платоспроможність дебіторів, визначити необхідність створення резерву сумнівних боргів та забезпечити достовірність показників фінансової звітності підприємства. Для цілей управління доцільно також здійснювати додаткову класифікацію за контрагентами, договорами та термінами прострочення, що сприятиме підвищенню ефективності контролю за розрахунками з покупцями та замовниками.

У наукових працях підкреслюється, що дебіторська заборгованість покупців і замовників виникає тоді, коли підприємство реалізує продукцію з відстроченням платежу, а покупець набуває обов'язку оплатити отримані активи чи послуги [8]. Фактично дебіторська заборгованість відображає право підприємства на отримання економічних вигід у майбутньому та є наслідком здійснення господарських операцій із реалізації продукції.

Критеріями визнання дебіторської заборгованості за національними стандартами є ймовірність отримання майбутніх економічних вигід та

можливість достовірного визначення її суми [7]. Заборгованість покупців визнається активом лише тоді, коли підприємство має обґрунтоване право очікувати надходження коштів або інших активів [7]. На нашу думку, такий підхід є обґрунтованим, оскільки дебіторська заборгованість повинна відображати реальну можливість отримання економічних вигід, а не лише факт укладення договору.

У системі обліку розрахунків з покупцями та замовниками дебіторська заборгованість виникає одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт або послуг [8]. В обліковій системі виникнення заборгованості покупця супроводжується збільшенням дебету рахунку 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» та одночасним визнанням доходу від реалізації продукції. Такий порядок дозволяє забезпечити взаємозв'язок між доходами підприємства та станом розрахунків із контрагентами. У наукових джерелах зазначено, що від дати відвантаження продукції до дати надходження коштів від покупця активи підприємства перебувають у формі дебіторської заборгованості [8].

Оцінювання дебіторської заборгованості є не менш важливим, ніж її визнання. На дату складання фінансової звітності поточна дебіторська заборгованість оцінюється за сумою очікуваного погашення з урахуванням можливих втрат від її неповернення [7]. На нашу думку, застосування такого підходу сприяє підвищенню достовірності показників фінансової звітності та забезпечує дотримання принципу обачності.

НП(С)БО 10 передбачає відображення поточної дебіторської заборгованості за чистою реалізаційною вартістю [7]. Це означає, що підприємство повинно враховувати ризик неповернення боргу та створювати резерв сумнівних боргів. Глушач Ю. С. зазначає, що вимоги національних стандартів щодо оцінки дебіторської заборгованості спрямовані на недопущення завищення активів та фінансових результатів підприємства [9]. Доцільно погодитися з позицією автора, оскільки саме достовірна оцінка дебіторської заборгованості забезпечує об'єктивність фінансової звітності.

Резерв сумнівних боргів формується для того, щоб у фінансовій звітності дебіторська заборгованість була відображена у сумі, яку підприємство реально

очікує отримати [7]. У наукових джерелах зазначено, що резерв може визначатися на підставі аналізу платоспроможності окремих дебіторів або шляхом класифікації заборгованості за строками її виникнення [9]. На нашу думку, для підприємств із великою кількістю покупців доцільним є поєднання цих методів, оскільки це дозволяє врахувати як індивідуальні ризики контрагентів, так і загальні тенденції прострочення платежів. Вважаємо, що створення резерву сумнівних боргів є необхідним елементом сучасної системи бухгалтерського обліку. Його формування дозволяє завчасно враховувати ризики неповернення коштів та уникати завищення вартості активів підприємства. Крім того, резерв сприяє більш об'єктивному визначенню фінансових результатів звітного періоду.

Міжнародний підхід до обліку дебіторської заборгованості є більш ризик-орієнтованим. За МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» торговельна дебіторська заборгованість розглядається як фінансовий актив, під час оцінювання можливих втрат використовується інформація про майбутні ризики неплатоспроможності контрагентів. [10]. При визначенні очікуваних кредитних збитків враховуються як поточні показники платіжної дисципліни покупця, так і прогностичні фактори ризику його фінансової неспроможності [10]. Це дозволяє оцінити можливі втрати ще до виникнення фактичної безнадійної заборгованості.

Таблиця 1.1 Порівняльна характеристика вимог НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» та МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» щодо обліку дебіторської заборгованості

Критерій порівняння	НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість»	МСФЗ 9 «Фінансові інструменти»
1	2	3
Основна мета стандарту	Визначення порядку визнання, оцінки та відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності	Визначення принципів класифікації, оцінки та зменшення корисності фінансових активів
Об'єкт регулювання	Дебіторська заборгованість підприємства	Усі фінансові активи, включаючи торговельну дебіторську заборгованість
Визначення дебіторської заборгованості	Сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату	Окреме визначення відсутнє; дебіторська заборгованість розглядається як фінансовий актив
Критерії визнання	Ймовірність отримання майбутніх економічних вигід та достовірна оцінка суми заборгованості	Визнання фінансового активу здійснюється після виникнення договірних прав на отримання грошових потоків

1	2	3
Первісна оцінка	За первісною вартістю	За справедливою вартістю, а для торговельної дебіторської заборгованості – за ціною операції
Подальша оцінка	За чистою реалізаційною вартістю	За амортизованою собівартістю або справедливою вартістю залежно від бізнес-моделі
Оцінка ризику непогашення	Через резерв сумнівних боргів	Через модель очікуваних кредитних збитків (Expected Credit Losses)
Формування резерву	Здійснюється після оцінки сумнівності заборгованості	Враховуються очікувані втрати навіть за відсутності прострочення
Підхід до знецінення	Реактивний (після появи ознак ризику)	Проактивний (на основі прогнозування ризиків)
Використання професійного судження	Обмежене	Значне застосування професійного судження та прогнозованої інформації
Використання професійного судження	Обмежене	Значне застосування професійного судження та прогнозованої інформації
Урахування макроекономічних факторів	Не передбачено	Є обов'язковим елементом оцінки кредитного ризику
Розкриття інформації у звітності	Відносно обмежене	Розширене розкриття інформації про кредитний ризик та методи оцінки
Орієнтація стандарту	Облікова та звітна функція	Управління фінансовими ризиками та достовірна оцінка активів
Складність практичного застосування	Відносно проста	Потребує аналітичних моделей, статистичних даних та професійних оцінок

Джерело: складено автором на основі НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [7] та МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» [10–11].

Проведене порівняння свідчить, що НП(С)БО 10 та МСФЗ 9 мають спільну мету – забезпечення достовірного відображення дебіторської заборгованості у фінансовій звітності, проте реалізують її за різними методологічними підходами. Національний стандарт переважно орієнтований на облікову фіксацію вже існуючої заборгованості та оцінку її поточного стану, тоді як МСФЗ 9 акцентує увагу на прогнозуванні кредитних ризиків і майбутніх фінансових втрат.

Найбільш суттєвою відмінністю є застосування моделі очікуваних кредитних збитків, яка дозволяє своєчасно враховувати ризики неповернення коштів ще до виникнення прострочення. Такий підхід забезпечує більш

реалістичну оцінку активів та підвищує якість фінансової звітності. Водночас його впровадження потребує розвиненої системи аналітичного обліку, використання статистичних даних та професійного судження бухгалтерів і фінансових аналітиків.

Для підприємств, що становлять суспільний інтерес, питання гармонізації НП(С)БО 10 з МСФЗ 9 є особливо актуальним. До таких суб'єктів належать великі підприємства, банки, страхові компанії, емітенти цінних паперів та інші організації, фінансова звітність яких використовується широким колом зовнішніх користувачів. Саме тому доцільним є поступове наближення національної методики обліку дебіторської заборгованості до вимог МСФЗ шляхом впровадження ризик-орієнтованих підходів до оцінювання кредитних втрат, удосконалення аналітичного обліку та розширення розкриття інформації про кредитні ризики у фінансовій звітності. Це сприятиме підвищенню прозорості діяльності підприємств, покращенню інвестиційної привабливості та інтеграції України у міжнародний економічний простір.

Як бачимо, у міжнародних підходах також розмежовуються 12-місячні та довічні очікувані кредитні збитки залежно від рівня кредитного ризику [11]. Порівняно з НП(С)БО 10 міжнародні стандарти більше орієнтовані на попередження завищення активів ще до фактичного виникнення безнадійної заборгованості [10; 11]. Якщо національна практика переважно зосереджується на формуванні резерву сумнівних боргів за вже наявною заборгованістю, то МСФЗ 9 вимагає оцінювати очікувані втрати з урахуванням майбутніх ризиків [11].

Вважаємо, що ризик-орієнтована модель МСФЗ 9 забезпечує більш реалістичну оцінку дебіторської заборгованості порівняно з традиційними підходами. Її застосування сприяє підвищенню якості фінансової звітності та ефективності управління кредитними ризиками.

Податковий підхід до дебіторської заборгованості має іншу мету. Якщо бухгалтерський облік орієнтований на достовірне відображення активів і фінансового результату, то податковий облік визначає порядок впливу резервів і

списання заборгованості на об'єкт оподаткування податком на прибуток [12]. Відповідно до п. 139.2 Податкового кодексу України фінансовий результат до оподаткування збільшується на суму витрат на формування резерву сумнівних боргів або резерву очікуваних кредитних збитків [12]. Також фінансовий результат збільшується на суму витрат від списання дебіторської заборгованості понад суму створеного резерву [6].

Водночас Податковий кодекс передбачає і зменшення фінансового результату. Зокрема, воно здійснюється на суму коригування або зменшення резерву сумнівних боргів, якщо раніше така сума збільшувала фінансовий результат до оподаткування [12]. Отже, податковий облік не заперечує створення резерву в бухгалтерському обліку, але встановлює спеціальні правила коригування фінансового результату для цілей оподаткування. На нашу думку, особливості податкового обліку резерву сумнівних боргів обумовлені необхідністю розмежування бухгалтерських витрат та податкових коригувань. Такий механізм спрямований на забезпечення обґрунтованого визначення об'єкта оподаткування податком на прибуток.

У контексті розрахунків з покупцями та замовниками важливе значення має податковий аспект господарських операцій, насамперед порядок нарахування та обліку податку на додану вартість. Міньковська А. В., Чернецька О. В. та Гавриш В. О. зазначають, що операції з реалізації продукції, товарів, робіт і послуг спричиняють виникнення податкових наслідків, які безпосередньо пов'язані з розрахунками між контрагентами [13]. Автори наголошують, що своєчасність оформлення первинних документів та правильність визначення моменту виникнення податкових зобов'язань мають суттєвий вплив на достовірність облікової інформації та виконання податкових обов'язків підприємства.

На нашу думку, податковий підхід до розрахунків з покупцями та замовниками повинен розглядатися не лише як механізм нарахування податкових зобов'язань, а як складова системи управління фінансовими ризиками підприємства. Невідповідність між даними бухгалтерського обліку,

податковими накладними та розрахунками з контрагентами може призвести до виникнення податкових спорів, фінансових санкцій і викривлення показників звітності. Саме тому ефективна організація обліку дебіторської заборгованості повинна забезпечувати узгодженість бухгалтерських та податкових даних на всіх етапах процесу реалізації продукції.

Облікове відображення дебіторської заборгованості за розрахунками з покупцями та замовниками здійснюється через рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками». На цьому рахунку узагальнюється інформація про заборгованість покупців за відвантажену продукцію, виконані роботи або надані послуги. Аналітичний облік доцільно вести за кожним покупцем, договором, строком погашення, валютою розрахунків та рівнем ризику неповернення коштів [14].

Доцільно зазначити, що деталізація аналітичного обліку за контрагентами, договорами та строками погашення підвищує ефективність внутрішнього контролю. Крім того, вона забезпечує своєчасне виявлення проблемної заборгованості та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

У сучасних умовах особливого значення набуває організація аналітичного обліку дебіторської заборгованості. Косташ Т. В. зазначає, що для забезпечення фінансової стабільності підприємства необхідно своєчасно збирати інформацію про заборгованість покупців, контролювати строки платежів, проводити звіряння розрахунків, оцінювати платоспроможність покупців і формувати резерв сумнівних боргів [14]. На нашу думку, ці завдання повинні бути закріплені в обліковій політиці підприємства.

Науковці також підкреслюють необхідність комплексного підходу до оцінювання дебіторської заборгованості. Глушач Ю. С., акцентує увагу саме на взаємозв'язку між оцінкою дебіторської заборгованості, формуванням резерву сумнівних боргів та фінансовим результатом підприємства. Авторка обґрунтовує, що якість оцінювання дебіторської заборгованості безпосередньо впливає на достовірність фінансової звітності та реальну оцінку платоспроможності суб'єкта господарювання. Особливу увагу приділено тому,

що завищення вартості дебіторської заборгованості призводить до викривлення активів балансу та штучного покращення показників фінансового стану підприємства. Водночас недооцінка заборгованості може спричинити необґрунтоване заниження фінансових результатів та вартості активів підприємства [9].

Авторка наголошує, що одним із ключових інструментів забезпечення достовірної оцінки дебіторської заборгованості є формування резерву сумнівних боргів. Саме через механізм резервування реалізується принцип обачності, відповідно до якого у фінансовій звітності не допускається завищення активів та доходів підприємства. При цьому сума нарахованого резерву відображається у складі інших операційних витрат, що безпосередньо впливає на фінансовий результат звітного періоду. Таким чином, між оцінкою дебіторської заборгованості та прибутком підприємства існує прямий взаємозв'язок: чим більш обґрунтованою є оцінка ризику непогашення боргу, тим достовірнішим буде визначення фінансового результату діяльності підприємства [9].

Важливим результатом дослідження є аналіз методів розрахунку резерву сумнівних боргів. Авторка відзначає, що застосування лише одного критерію оцінки не завжди забезпечує об'єктивність результатів. Метод аналізу платоспроможності окремих дебіторів є достатньо точним, проте ефективний переважно для підприємств з обмеженим колом контрагентів. Водночас метод класифікації дебіторської заборгованості за строками її виникнення дозволяє працювати з великими масивами інформації, але не враховує індивідуальні характеристики конкретних боржників. У зв'язку з цим авторка пропонує застосовувати комплексний підхід до формування резерву сумнівних боргів з урахуванням специфіки діяльності підприємства та особливостей його дебіторів[9].

На нашу думку, запропонований авторкою комплексний підхід доцільно трансформувати у сучасну ризик-орієнтовану модель оцінювання дебіторської заборгованості. Такий підхід повинен поєднувати аналіз фінансового стану контрагентів, історію розрахунків, строки прострочення платежів, галузеві

ризиків, макроекономічні фактори та результати прогнозування платоспроможності покупців. Фактично йдеться про поступовий перехід від традиційного підходу, орієнтованого на минулі події, до моделі прогнозування можливих втрат, що відповідає концепції очікуваних кредитних збитків МСФЗ 9. Одночасно вважаємо за доцільне застосовувати системний підхід до оцінки дебіторської заборгованості. Його сутність полягає у розгляді дебіторської заборгованості не лише як окремого об'єкта обліку, а як складової загальної системи управління оборотним капіталом підприємства. У межах такого підходу оцінювання повинно враховувати взаємозв'язок дебіторської заборгованості з доходами від реалізації, грошовими потоками, ліквідністю, фінансовою стійкістю та ризиком втрати платоспроможності. Це дозволить використовувати інформацію про дебіторську заборгованість не тільки для складання фінансової звітності, а й для прийняття стратегічних управлінських рішень.

Вважаємо, що поєднання ризик-орієнтованого та системного підходів забезпечить більш достовірне визначення чистої реалізаційної вартості дебіторської заборгованості, підвищить якість формування резерву сумнівних боргів та сприятиме об'єктивному відображенню фінансового результату підприємства. Крім того, така модель дозволить своєчасно виявляти загрози втрати ліквідності, підвищувати ефективність управління розрахунками з покупцями та забезпечувати фінансову безпеку підприємства в умовах економічної невизначеності [9].

Отже, аналіз національних стандартів, міжнародних підходів і положень Податкового кодексу України дозволяє зробити висновок, що дебіторська заборгованість за розрахунками з покупцями та замовниками має складну обліково-економічну природу. За НП(С)БО вона визнається активом за наявності ймовірності отримання економічних вигід і достовірної оцінки суми [7]. За МСФЗ основна увага приділяється оцінці кредитного ризику та очікуваних кредитних збитків [10; 11]. У податковому обліку ключове значення мають різниці, що виникають при формуванні резерву сумнівних боргів та списанні безнадійної заборгованості [12].

Вважаємо, що для підвищення достовірності облікової інформації підприємствам доцільно поєднувати вимоги НП(С)БО з ризик-орієнтованими підходами МСФЗ та деталізованим податковим контролем. Такий підхід сприятиме підвищенню якості фінансової звітності, своєчасному виявленню кредитних ризиків та зміцненню фінансової стійкості підприємства.

У результаті проведеного дослідження узагальнено теоретичні засади обліку розрахунків з покупцями та замовниками й оподаткування різниць, що виникають при формуванні резервів. Встановлено, що розрахунки з покупцями є важливим елементом процесу реалізації продукції та безпосередньо впливають на формування доходів, дебіторської заборгованості та фінансових результатів підприємства. Дослідження нормативно-правової бази засвідчило наявність відмінностей між національними та міжнародними підходами до оцінювання дебіторської заборгованості, зокрема щодо формування резерву сумнівних боргів та врахування кредитних ризиків. Обґрунтовано доцільність застосування ризик-орієнтованого і системного підходів до оцінювання дебіторської заборгованості, що сприятиме підвищенню достовірності фінансової звітності, ефективності управління розрахунками та фінансової стійкості підприємства.

2 МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПОКУПЦЯМИ ТА ЗАМОВНИКАМИ Й ОПОДАТКУВАННЯ РІЗНИЦЬ НА ПАТ «АРСЕЛОРМІТТАЛ КРИВИЙ РІГ»

2.1 Економічний аналіз діяльності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»

ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» є одним із найбільших підприємств гірничо-металургійного комплексу України та входить до складу міжнародної корпорації ArcelorMittal. Підприємство було засноване у 1934 році на базі Криворізького металургійного заводу. У результаті приватизаційних процесів у 2005 році комбінат увійшов до складу компанії Mittal Steel, а після об'єднання Mittal Steel та Arcelor у 2007 році отримав сучасну назву – ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» [15].

Підприємство функціонує у формі публічного акціонерного товариства та здійснює діяльність у сфері виробництва чавуну, сталі, прокату й залізорудної сировини. Основним видом економічної діяльності є виробництво чавуну, сталі та феросплавів[16].

Особливістю ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» є наявність повного виробничого циклу, який охоплює видобуток залізної руди, коксохімічне виробництво, агломераційний процес, виплавку чавуну та сталі, а також виробництво готової металопродукції. До структури металургійного виробництва входять аглодоменний, сталеплавильний та прокатний департаменти, що забезпечує безперервність технологічного процесу та ефективний контроль якості продукції[15].

Основною продукцією підприємства є арматурний прокат, катанка, сортовий і фасонний прокат, квадратна заготовка та чушковий чавун. Значна частина виробленої продукції реалізується на зовнішніх ринках, що формує суттєві обсяги розрахунків із покупцями та замовниками. Основними споживачами металопродукції виступають підприємства будівельної галузі, машинобудування, металотрейдери та промислові компанії України, країн

Європейського Союзу, Близького Сходу, Африки та Азії. Найбільшим попитом користуються арматура, катанка та заготовка, які реалізуються як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках [17].

В умовах воєнного стану підприємство продовжує виробничу діяльність, підтримує експортні операції, адаптує логістичні маршрути та зберігає позиції одного з найбільших платників податків України. Масштаби реалізації продукції та значна кількість контрагентів обумовлюють актуальність дослідження обліку розрахунків із покупцями та замовниками, а також особливостей формування резервів сумнівних боргів і відповідних податкових різниць [18].

З огляду на масштаби діяльності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», значні обсяги реалізації металопродукції та широку мережу покупців як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, важливого значення набуває дослідження результативності його господарської діяльності. Аналіз основних економічних показників підприємства дає змогу оцінити тенденції розвитку суб'єкта господарювання, ефективність використання ресурсів, фінансові результати діяльності та стан розрахунків із контрагентами. Особливої актуальності таке дослідження набуває в контексті вивчення обліку розрахунків з покупцями та замовниками, оскільки обсяги дебіторської заборгованості безпосередньо залежать від результатів реалізації продукції та фінансового стану підприємства.

Для проведення аналізу використано дані фінансової звітності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2023–2025 рр. (Додаток А-Е)

Проведений аналіз основних техніко-економічних показників (додаток Ж) дозволяє оцінити тенденції розвитку ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», визначити ключові фактори впливу на результати діяльності та охарактеризувати фінансовий стан підприємства в умовах воєнного часу.

Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) у 2024 році порівняно з 2023 роком зріс на 22 742 772 тис. грн, або на 54,35 %, а у 2025 році порівняно з 2024 роком – ще на 6 043 036 тис. грн, або на 9,36 %. Загалом за досліджуваний період обсяг реалізації збільшився на 28 785 808 тис. грн, або на

68,8 %. Основними чинниками такого зростання стали відновлення виробничих потужностей після суттєвого скорочення виробництва у 2022–2023 рр., розширення експортних поставок, адаптація логістичних маршрутів до умов воєнного стану, а також підвищення світових цін на окремі види металопродукції.

Собівартість реалізованої продукції у 2024 році збільшилася на 18 406 217 тис. грн (36,35 %), а у 2025 році – ще на 6 319 340 тис. грн (9,15 %). Загальний приріст за три роки склав 24 725 557 тис. грн, або 48,8 %. Зростання собівартості обумовлене підвищенням вартості енергоресурсів, паливно-мастильних матеріалів, транспортних послуг, збільшенням витрат на оплату праці та відновленням виробничих обсягів. Крім того, на рівень виробничих витрат впливали інфляційні процеси та необхідність підтримки виробничої інфраструктури в умовах воєнних ризиків.

Чистий фінансовий результат протягом досліджуваного періоду залишався від’ємним. У 2024 році збиток скоротився з 11 811 030 тис. грн до 8 848 963 тис. грн, тобто на 2 962 067 тис. грн (25,08 %), що свідчить про покращення фінансових результатів діяльності. Проте у 2025 році збиток незначно зріс на 47 834 тис. грн (0,54 %) та становив 8 896 797 тис. грн. Основними причинами збитковості залишалися перевищення собівартості над доходами від реалізації, значні амортизаційні відрахування, фінансові витрати за кредитними зобов’язаннями та негативний вплив зовнішніх економічних факторів.

Рентабельність реалізації покращилася з –28,22 % у 2023 році до –13,70 % у 2024 році та –12,60 % у 2025 році. Незважаючи на від’ємне значення показника, динаміка свідчить про поступове скорочення збитковості реалізації продукції. На зміну показника вплинуло зростання доходів від реалізації швидшими темпами порівняно із збільшенням витрат.

Середньоспискова чисельність працівників скоротилася з 15 065 осіб у 2023 році до 12 644 осіб у 2025 році, або на 2 421 особу (16,1 %). Скорочення персоналу пов’язане з оптимізацією виробничих процесів, автоматизацією

окремих операцій, мобілізаційними процесами та адаптацією підприємства до умов воєнного часу.

Фонд оплати праці демонстрував стійку тенденцію до зростання. У 2024 році він збільшився на 580 707 тис. грн (16,18 %), а у 2025 році – ще на 149 009 тис. грн (3,57 %). Загалом за досліджуваний період приріст склав 729 716 тис. грн. Зростання фонду оплати праці було обумовлено підвищенням посадових окладів, необхідністю утримання кваліфікованого персоналу та компенсацією інфляційних процесів.

Середньомісячна заробітна плата одного працівника зросла з 19,9 тис. грн у 2023 році до 28,5 тис. грн у 2025 році, що становить приріст 43,4 %. Найбільше зростання відбулося у 2024 році (+33,6 %). Така динаміка пояснюється політикою підприємства щодо збереження кадрового потенціалу та підвищенням рівня соціального захисту працівників.

Особливо важливим для тематики дослідження є аналіз дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги. У 2024 році її обсяг скоротився на 1 047 447 тис. грн (17,25 %), а у 2025 році – ще на 1 098 394 тис. грн (21,86 %). Загальне скорочення за досліджуваний період становило 2 145 841 тис. грн, або 35,3 %. Така тенденція є позитивною та свідчить про прискорення оборотності дебіторської заборгованості, посилення контролю за своєчасністю розрахунків покупців, ефективного застосування договірних механізмів забезпечення платежів і зменшення ризику виникнення безнадійних боргів.

Водночас кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги зросла з 9 339 115 тис. грн у 2023 році до 13 089 392 тис. грн у 2025 році. Приріст у 2024 році становив 1 814 879 тис. грн (19,43 %), а у 2025 році – 1 935 398 тис. грн (17,35 %). Зростання показника пов'язане зі збільшенням обсягів закупівель сировини, матеріалів та енергоресурсів, а також використанням відстрочок платежів як джерела фінансування оборотного капіталу.

Таким чином, результати аналізу свідчать про поступове відновлення операційної діяльності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», зростання обсягів реалізації продукції та покращення показників управління дебіторською

заборгованістю. Саме суттєве скорочення заборгованості покупців за реалізовану продукцію підтверджує актуальність подальшого дослідження організації бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями та замовниками, а також особливостей формування резерву сумнівних боргів і податкових різниць, що виникають у процесі його створення.

Оскільки темою дослідження є облік розрахунків з покупцями та замовниками й оподаткування різниць, що виникають при формуванні резервів сумнівних боргів, наступним етапом дослідження є аналіз стану та ефективності управління дебіторською заборгованістю ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг». Дебіторська заборгованість є одним із найбільш вагомих елементів оборотних активів підприємства та безпосередньо впливає на його ліквідність, платоспроможність і фінансову стійкість. Для оцінки якості управління розрахунками з покупцями та замовниками доцільно дослідити динаміку дебіторської заборгованості.

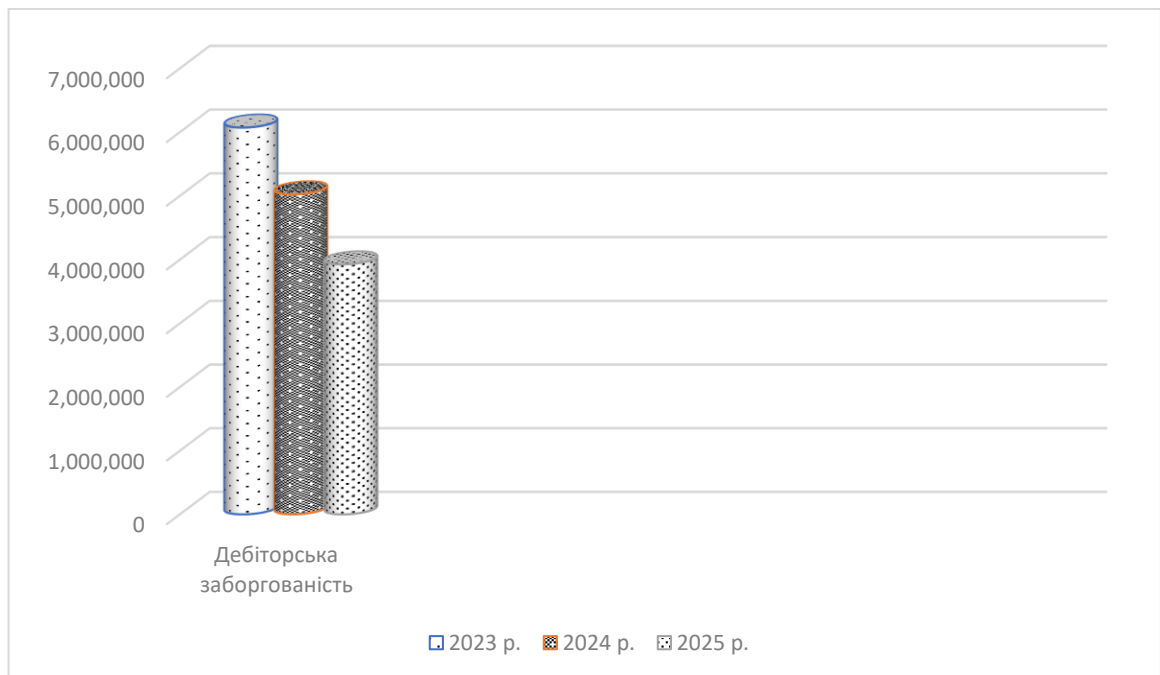

Рисунок 2.1. Динаміка дебіторської заборгованості з покупцями та замовниками ПАТ АМКР за 2023-2025рр.

Джерело : складане автором на основі фінансової звітності ПАТ АМКР за 2023-2025рр.

Дані рис.2.1 свідчать про стійку тенденцію до скорочення дебіторської заборгованості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» протягом 2023–2025 рр. Її

обсяг зменшився з 6 071 880 тис. грн у 2023 році до 3 926 039 тис. грн у 2025 році, або на 35,3 %. Така динаміка є позитивною, оскільки свідчить про підвищення ефективності управління розрахунками з покупцями та замовниками, прискорення надходження коштів за реалізовану продукцію та зниження ризику виникнення сумнівної і безнадійної дебіторської заборгованості. Це сприяє зміцненню ліквідності та фінансової стійкості підприємства.

З метою визначення стану дебіторської заборгованості ПАТ АМКР у додатку К розраховано коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, тривалість одного обороту та питому вагу дебіторської заборгованості за товари, роботи і послуги в загальному обсязі оборотних активів. Результати дослідження наведені у додатку К

Проведений аналіз свідчить про суттєве підвищення ефективності управління дебіторською заборгованістю ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» протягом 2023–2025 рр. Незважаючи на зростання обсягів реалізації продукції, підприємству вдалося забезпечити систематичне скорочення дебіторської заборгованості за товари, роботи та послуги. Так, у 2024 році її величина зменшилася на 1 047 447 тис. грн (17,25 %), а у 2025 році – ще на 1 098 394 тис. грн (21,86 %). Загалом за два роки скорочення склало 2 145 841 тис. грн або 35,34 %.

Позитивною тенденцією є значне прискорення оборотності дебіторської заборгованості. Коефіцієнт оборотності зріс з 6,17 разів у 2023 році до 15,78 разів у 2025 році, що свідчить про істотне підвищення швидкості погашення боргів покупцями. Водночас тривалість одного обороту скоротилася з 58,4 до 22,8 дня. Отже, у 2025 році підприємство отримувало кошти від реалізованої продукції в середньому на 35,6 дня швидше, ніж у 2023 році.

Важливою характеристикою є зменшення питомої ваги дебіторської заборгованості в структурі оборотних активів. Якщо у 2023 році на дебіторську заборгованість припадало майже 28 % оборотних активів, то у 2025 році лише 16,6 %. Така тенденція свідчить про зниження обсягів коштів, вилучених з обороту підприємства, та покращення структури його оборотного капіталу.

На покращення досліджуваних показників вплинули зростання чистого доходу від реалізації продукції на 68,8 % за досліджуваний період, посилення контролю за станом розрахунків із покупцями, скорочення термінів комерційного кредитування контрагентів, а також підвищення платіжної дисципліни споживачів продукції підприємства.

Таким чином, результати аналізу дозволяють зробити висновок, що на підприємстві сформована достатньо ефективна система управління дебіторською заборгованістю. Скорочення обсягів дебіторської заборгованості та прискорення її оборотності сприяють підвищенню ліквідності, фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. Разом із тим наявність значних сум заборгованості покупців потребує належної організації бухгалтерського обліку, контролю та формування резерву сумнівних боргів, що є важливим елементом достовірного відображення активів у фінансовій звітності та правильного визначення податкових різниць.

Важливим кроком у процесі аналізу управління дебіторською заборгованістю є контроль за співвідношенням між дебіторами та кредиторами. Для цього доцільно скласти розрахунковий баланс, табл.2.1.

Таблиця 2.1. – Розрахунковий баланс дебіторської та кредиторської заборгованості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2023–2025 рр.

Показник	01.01.2023	31.12.2023	31.12.2024	31.12.2025	Абсолютне відхилення 2024/2023 (+,-)	Абсолютне відхилення 2025/2024 (+,-)	Відносне відхилення 2024/2023, %	Відносне відхилення 2025/2024, %
Дебіторська заборгованість, тис. грн	14 401 960	9 839 064	8 733 884	8 284 843	-1 105 180	-449 041	-11,23	-5,14
Кредиторська заборгованість, тис. грн	13 628 821	18 222 683	28 827 933	35 896 149	+10 605 250	+7 068 216	+58,20	+24,52
Активне сальдо (+), тис. грн	773 139	–	–	–	–	–	–	–
Пасивне сальдо (-), тис. грн	–	8 383 619	20 094 049	27 611 306	+11 710 430	+7 517 257	+139,6	+37,41
Баланс, тис. грн	14 401 960	18 222 683	28 827 933	35 896 149	+10 605 250	+7 068 216	+58,20	+24,52

Джерело складено автором за фінансовою звітністю 2023-2025рр.

Проведений розрахунковий баланс дебіторської та кредиторської заборгованості свідчить про суттєві зміни у структурі розрахункових відносин ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» протягом 2023–2025 рр.

На початок 2023 року дебіторська заборгованість перевищувала кредиторську на 773 139 тис. грн. Це свідчило про наявність активного сальдо та відносно збалансований стан розрахунків підприємства. Водночас уже на кінець 2023 року ситуація змінилася. Кредиторська заборгованість перевищила дебіторську на 8 383 619 тис. грн, що зумовило формування пасивного сальдо.

У 2024 році негативна тенденція посилилася. Пасивне сальдо зросло до 20 094 049 тис. грн, що на 11 710 430 тис. грн більше порівняно з попереднім роком. Основною причиною стало суттєве збільшення кредиторської заборгованості на 58,2 % при одночасному скороченні дебіторської заборгованості на 11,23 %.

У 2025 році спостерігалось подальше зростання дисбалансу між дебіторами та кредиторами. Кредиторська заборгованість досягла 35 896 149 тис. грн, тоді як дебіторська становила лише 8 284 843 тис. грн. У результаті пасивне сальдо збільшилося до 27 611 306 тис. грн.

Отримані результати свідчать, що протягом досліджуваного періоду кредиторська заборгованість значно перевищувала дебіторську. Це означає, що підприємство активно використовувало залучені безкоштовні джерела фінансування у вигляді комерційного кредиту постачальників та авансів покупців. З одного боку, така ситуація сприяє збереженню власних оборотних коштів та підтримці ліквідності підприємства. З іншого боку, надмірне зростання кредиторської заборгованості підвищує фінансові ризики та залежність від зовнішніх контрагентів.

Таким чином, у 2023–2025 рр. на підприємстві сформувалося стійке пасивне сальдо розрахунків. Це свідчить про перевищення обсягів залучених коштів над обсягами коштів, відволіканих у дебіторську заборгованість. Для підвищення фінансової стійкості доцільно забезпечити оптимізацію структури поточних розрахунків та підтримувати економічно обґрунтоване співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості.

Для комплексної оцінки фінансового стану ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» доцільно проаналізувати показники платоспроможності та фінансової стійкості підприємства за досліджуваний період.

Для аналізу фінансової стійкості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» використано дані балансу підприємства за 2023–2025 рр.

Таблиця 2.2. Аналізу фінансової стійкості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»

Показник	Нормативне значення	2023 р.	2024 р.	2025 р.	Абсолютне відхилення 2024/2023	Абсолютне відхилення 2025/2024	Відносне відхилення 2024/2023, %	Відносне відхилення 2025/2024, %
Коефіцієнт автономії	>0,5	0,34	0,14	-0,04	-0,20	-0,18	-58,82	-128,57
Коефіцієнт фінансової залежності	<2,0	2,94	7,00	-23,76*	+4,06	-30,76	+138,10	-439,43
Коефіцієнт маневреності робочого капіталу	0,2–0,5	-0,22	-0,16	-0,29	+0,06	-0,13	+27,27	-81,25
Коефіцієнт фінансової стійкості	>0,7	0,48	0,29	0,14	-0,19	-0,15	-39,58	-51,72
Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	<0,5	0,21	0,17	0,18	-0,04	+0,01	-19,05	+5,88
Коефіцієнт поточних зобов'язань	<0,5	0,52	0,71	0,86	+0,19	+0,15	+36,54	+21,13

Джерело: Розраховано за даними фінансової звітності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»

Результати проведеного аналізу свідчать про поступове погіршення фінансової стійкості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» протягом 2023–2025 рр., що обумовлено насамперед збитковою діяльністю підприємства та зростанням обсягів залученого капіталу.

Коефіцієнт автономії у 2023 році становив 0,34, що було нижче нормативного значення 0,5. Це свідчило про недостатню частку власного капіталу у фінансуванні активів підприємства. У 2024 році показник знизився до 0,14, що стало наслідком зменшення власного капіталу на 53,8 % через отримані збитки. У 2025 році коефіцієнт набув від'ємного значення внаслідок формування

від'ємного власного капіталу. Така ситуація свідчить про критичне зниження фінансової незалежності підприємства.

Коефіцієнт фінансової залежності демонструє протилежну тенденцію. Якщо у 2023 році на кожну гривню власного капіталу припадало 2,94 грн активів, то у 2024 році цей показник зріс до 7,0 грн. Це свідчить про різке посилення залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування. Основними чинниками стали зростання кредиторської заборгованості та скорочення власного капіталу внаслідок накопичення непокритих збитків.

Важливою характеристикою є від'ємне значення коефіцієнта маневреності власного капіталу протягом усього досліджуваного періоду. Це означає, що власний капітал повністю вкладений у необоротні активи, а частина останніх фінансується за рахунок позикових коштів. У таких умовах підприємство не має достатнього обсягу власних оборотних ресурсів для фінансування поточної діяльності.

Особливе занепокоєння викликає динаміка коефіцієнта фінансової стійкості. У 2023 році лише 48 % активів фінансувалися за рахунок стабільних джерел капіталу. У 2024 році цей показник зменшився до 29 %, а у 2025 році – до 14 %. Зниження показника на 34 відсоткових пункти свідчить про суттєве послаблення фінансової стійкості підприємства та підвищення ризику втрати довгострокової платоспроможності.

Аналіз структури зобов'язань показав, що частка довгострокових джерел фінансування залишається відносно стабільною. Коефіцієнт довгострокових зобов'язань коливався в межах 0,17–0,21. Це свідчить про помірне використання довгострокового позикового капіталу та відсутність суттєвого нарощування довгострокового боргу.

Водночас коефіцієнт поточних зобов'язань зріс з 0,52 у 2023 році до 0,86 у 2025 році. Фактично понад 86 % активів підприємства фінансуються за рахунок короткострокових зобов'язань. Найбільший вплив на зміну показника справило зростання кредиторської заборгованості за товари, роботи і послуги, а також значне збільшення отриманих авансів від покупців.

Погіршення показників фінансової стійкості обумовлене сукупним впливом кількох факторів. Серед них збитковість діяльності підприємства, зростання виробничих витрат, значні логістичні витрати в умовах воєнного стану, скорочення власного капіталу та збільшення обсягів поточних зобов'язань. Незважаючи на зростання обсягів реалізації продукції, отриманих доходів недостатньо для відновлення власного капіталу та забезпечення нормативного рівня фінансової стійкості.

Отже, результати аналізу свідчать, що у 2023–2025 рр. ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» характеризувався високим рівнем фінансової залежності, дефіцитом власних оборотних коштів та зниженням фінансової стійкості. Це підвищує ризик погіршення платоспроможності та потребує реалізації заходів щодо відновлення прибутковості, оптимізації структури капіталу та скорочення обсягів поточних зобов'язань.

Для поглиблення оцінки фінансового стану підприємства доцільно дослідити показники платоспроможності, які характеризують здатність своєчасно виконувати поточні зобов'язання.

Таблиця 2.3. – Аналіз показників платоспроможності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2023–2025 рр.

Показник	Нормативне значення	2023 р.	2024 р.	2025 р.	Абсолютне відхилення 2024/2023	Абсолютне відхилення 2025/2024	Відносне відхилення 2024/2023, %	Відносне відхилення 2025/2024, %
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,20–0,35	0,02	0,01	0,01	-0,01	0,00	-50,00	0,00
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,70–1,00	0,42	0,37	0,19	-0,05	-0,18	-11,90	-48,65
Коефіцієнт покриття (поточної ліквідності)	1,00–2,00	0,88	0,66	0,51	-0,22	-0,15	-25,00	-22,73
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	>0,10	-0,17	-0,43	-1,38	-0,26	-0,95	-152,94	-220,93

Джерело Розраховано за даними фінансової звітності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»

Результати аналізу свідчать про поступове погіршення платоспроможності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» протягом 2023–2025 рр. Коефіцієнт абсолютної ліквідності протягом усього періоду залишався значно нижчим нормативного значення. У 2023 році підприємство могло негайно погасити лише 2 % поточних зобов'язань. У 2024 році показник скоротився до 1 %. Причиною стало зменшення залишків грошових коштів при одночасному зростанні поточних зобов'язань. У 2025 році ситуація суттєво не змінилася.

Коефіцієнт швидкої ліквідності знизився з 0,42 до 0,19. Значення показника протягом досліджуваного періоду не відповідало нормативному рівню. Це свідчить про недостатність найбільш ліквідних оборотних активів для погашення поточних боргів. Основними причинами стали скорочення дебіторської заборгованості та стрімке збільшення кредиторської заборгованості.

Коефіцієнт покриття зменшився з 0,88 у 2023 році до 0,51 у 2025 році. На кожну гривню поточних зобов'язань у 2025 році припадало лише 51 копійка оборотних активів. Така ситуація свідчить про дефіцит оборотного капіталу та підвищення ризику втрати поточної платоспроможності.

Найбільш негативна тенденція спостерігається за коефіцієнтом забезпеченості власними оборотними засобами. Показник протягом усіх років мав від'ємне значення та погіршувався. У 2025 році він становив –1,38. Це свідчить про повну відсутність власних оборотних ресурсів та фінансування оборотних активів за рахунок позикового капіталу.

Погіршення показників платоспроможності обумовлене накопиченням непокритих збитків, скороченням власного капіталу, зростанням поточних зобов'язань та збільшенням залежності від зовнішніх джерел фінансування.

Незважаючи на зростання доходів від реалізації продукції, темпи збільшення короткострокових зобов'язань перевищували темпи приросту ліквідних активів. Це негативно вплинуло на здатність підприємства своєчасно виконувати поточні зобов'язання.

Таким чином, у 2023–2025 рр. підприємство характеризувалося недостатнім рівнем ліквідності та низькою платоспроможністю. Відновлення фінансової рівноваги потребує нарощування власного капіталу, скорочення поточних зобов'язань та підвищення прибутковості діяльності.

Проведений економічний аналіз діяльності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» за 2023–2025 рр. засвідчив наявність як позитивних, так і негативних тенденцій розвитку підприємства. Позитивним є зростання обсягів реалізації продукції, скорочення дебіторської заборгованості та прискорення її оборотності, що свідчить про підвищення ефективності управління розрахунками з покупцями та замовниками. Водночас встановлено погіршення показників фінансової стійкості та платоспроможності, зростання залежності від залученого капіталу і дефіцит власних оборотних коштів. Отримані результати підтверджують необхідність удосконалення обліку, контролю дебіторської заборгованості та механізму формування резерву сумнівних боргів з метою мінімізації фінансових ризиків підприємства.

2.2 Бухгалтерський облік розрахунків з покупцями та замовниками й оподаткування різниць, що виникають при формуванні резервів

Організація бухгалтерського обліку в ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» побудована за централізованим принципом та інтегрована до загальної системи фінансового управління підприємства. Управління бухгалтерського обліку входить до складу департаменту адміністрації з фінансів та взаємодіє з управліннями казначейства, контролінгу й оподаткування. До його структури входять відділи обліку операцій головної книги, основних засобів і капітальних інвестицій, запасів та витрат виробництва, кредиторської заборгованості, заробітної плати та звітності за міжнародними стандартами фінансової звітності. Така структура забезпечує розподіл облікових функцій та підвищує рівень внутрішнього контролю господарських операцій.

Важливу роль в організації бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями та замовниками в ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» відіграє відділ дебіторської заборгованості, який входить до складу управління казначейства департаменту адміністрації з фінансів. Діяльність відділу спрямована на забезпечення своєчасного та достовірного обліку надходження коштів від покупців, контроль стану розрахунків за реалізовану продукцію та мінімізацію ризиків виникнення простроченої заборгованості.

Основним завданням відділу є облік коштів, що надходять від покупців у вигляді виручки за реалізовану продукцію. Після отримання банківської виписки працівники відділу здійснюють ідентифікацію платежів, перевіряють правильність зазначення договорів, замовлень та інших реквізитів. Особлива увага приділяється відповідності сум отриманих платежів умовам укладених договорів та супровідних документів.

Усі операції відображаються в корпоративній інформаційній системі SAP ERP. Спеціалісти відділу забезпечують правильне внесення даних до системи та коректне віднесення отриманих коштів на відповідні балансові рахунки. У разі виникнення розбіжностей між призначенням платежу та фактичними умовами договору здійснюється взаємодія з відділом збуту, бухгалтерською службою та покупцем для уточнення інформації.

Відділ дебіторської заборгованості також виконує контрольну функцію. Його працівники здійснюють моніторинг стану розрахунків з контрагентами, аналізують своєчасність надходження коштів та забезпечують повноту відображення операцій у бухгалтерському обліку. Така організація роботи сприяє підвищенню достовірності облікової інформації, ефективному управлінню дебіторською заборгованістю та забезпеченню належного контролю за фінансовими потоками підприємства.

Основні положення облікової політики підприємства (дод Л) сформовані відповідно до вимог МСФЗ. Фінансова звітність складається на основі принципу

історичної собівартості з використанням окремих підходів оцінки за справедливою вартістю. Доходи від реалізації продукції визнаються після передачі контролю над товаром покупцю та виконання договірних зобов'язань. Дебіторська заборгованість відображається як фінансовий актив, що оцінюється за амортизованою собівартістю. Для оцінки ризику неповернення заборгованості підприємство застосовує модель очікуваних кредитних збитків відповідно до вимог МСФЗ 9. Для торговельної дебіторської заборгованості резерв визначається у розмірі очікуваних кредитних збитків за весь строк її існування, а для простроченої понад 180 днів заборгованості резерв може формуватися у повному обсязі.

Рівень автоматизації облікових робіт на підприємстві є високим. Для ведення бухгалтерського обліку, управління фінансовими потоками, формування звітності та контролю розрахунків використовується корпоративна система SAP ERP. У системі функціонують взаємопов'язані модулі фінансового обліку (FI), управління матеріальними ресурсами (MM), контролінгу та інших бізнес-процесів. Первинні документи вводяться до системи один раз, після чого необхідні бухгалтерські проведення формуються автоматично. SAP забезпечує оперативний контроль дебіторської заборгованості, моніторинг кредитних лімітів покупців, аналіз своєчасності розрахунків та формування управлінської звітності для прийняття фінансових рішень. Це сприяє підвищенню достовірності облікової інформації та ефективності управління розрахунками з покупцями і замовниками.

Облік розрахунків з покупцями та замовниками в ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» організований відповідно до вимог МСФЗ, Податкового кодексу України та внутрішніх корпоративних стандартів групи ArcelorMittal. Особливістю діяльності підприємства є поєднання реалізації продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках, що зумовлює значні обсяги розрахункових операцій із різними категоріями контрагентів. На внутрішньому

ринку основними покупцями виступають підприємства будівельної галузі, машинобудівного комплексу, металообробні підприємства, торговельні компанії та металосервісні центри. Найбільшим попитом користуються арматурний прокат, катанка та інша сортова металопродукція, яка використовується у промисловому та цивільному будівництві.

Водночас суттєву частку доходів підприємства формують експортні поставки металопродукції. Зовнішньоекономічні розрахунки здійснюються з покупцями країн Європейського Союзу, Близького Сходу, Північної Африки та Азії. Основними споживачами продукції є металотрейдери, промислові корпорації, виробничі підприємства та будівельні компанії. Значні обсяги експортних операцій зумовлюють необхідність постійного контролю за валютними надходженнями, дотриманням умов зовнішньоекономічних контрактів та своєчасністю розрахунків іноземних контрагентів.

Поєднання внутрішнього та зовнішнього ринків збуту формує складну систему обліку розрахунків з покупцями та замовниками, яка потребує ефективного контролю дебіторської заборгованості. Тому на ПАТ АМКР створений відділ контролінгу продаж та фінансових ризиків. Основним завданням відділу є повний контроль інформації, пов'язаної з продажем металопродукції та побічної продукції. Це включає:

- збір, обробка та аналіз даних про фактичні та планові обсяги продажів різних видів металопродукції (заготовка, арматура, чавун, тощо);
- моніторинг рівня цін та порівняння їх з ринковими;
- формування системи ціноутворення;
- створення бази даних, на основі якої приймаються стратегічні рішення щодо розвитку підприємства.

В програмі SAP в процесі реалізації продукції передбачено створення нових бізнес- партнерів , за допомогою документу Комерційна пропозиція.

Клієнт: []
 Ім'я: []
 Контактна особа: []
 Посил. № клієнта: []
 Внутрішня валюта: []

Номер: Первинне 24
 Статус: Відкрито
 Дата проводки: 13.02.24
 Дійсно до: []
 Дата документа: 13.02.24

Філіал: SAP
 Реєстраційний номер фі: 01

Список Ділові партнери

Знайти: []

#	Код БП	Назва БП	Сальдо счета
8	C20000	IT-Центр	8'243'746,000
9	C23900	МегаКомПлюс Торговий Дім	0,000
10	C25000	Стар	0,000
11	C26000	Рівер інк	60'000,000
12	C30000	Планета комп'ютерів	28'800,000
13	C40000	Крафт-М	0,000
14	C42000	ІнтерДа	0,000
15	C50000	КомКом	0,000
16	C60000	Останній біт	0,000
17	C70000	iByte	0,000
18	C80000	Pivotal Solutions	0,000

Обрати Скасувати **Ново**

Працівник відд. збуту: Працівника відділу збуту
 Власник: []

Примітки: []

Сума перед знижкою: []
 Знижка: [] %
 Фрахт: []
 Податок: []
 Усього: 0,000 грн

Додати нові Додати чернетку Скасувати Копіювати з Копіювати до

Рисунок 2.1 Створення нового контрагента в програмі SAP

Після додавання нового ділового партнера можна створити пропозицію шляхом введення всіх товарів та їх кількостей.

Клієнт: L8000
 Ім'я: Олівейрлі
 Контактна особа: Семен Плехотін
 Посил. № клієнта: []
 Валюта ДП: грн

Номер: Первинне 24
 Статус: Відкрито
 Дата проводки: 13.02.24
 Дійсно до: 13.03.24
 Дата документа: 13.02.24

Філіал: SAP
 Реєстраційний номер фі: 01

Комерційна пропозиція

Звіт Логістика Облік Вкладання

Тип товару/послуги: []

#	Тип	Номер позиції	Опис позиції	Кількість	Ціна за одиницю	Знижка %	Код ...	Усього (ВВ)	Кр...	Н...	Код одиниці	Собів...
1	▼	A00002	Принтер IBM Infopri	10	7'500,00 грн	20,0000	I3	60'000,000 грн	▼	шт	0005	▼
2	▼	A00005	Принтер HP Color L	5	15'000,00 грн	0,0000	I3	75'000,000 грн	▼	шт	0005	▼
3	▼	C00008	Монітор комп'ютеру	5	7'500,00 грн	0,0000	I3	37'500,000 грн	▼	шт	0005	▼
4	▼					0,0000	I3					

Працівник відд. збуту: Дмитро Захаров
 Власник: Захаров Д. М.

Примітки: []

Сума перед знижкою: 172'500,000 грн
 Знижка: 15 %
 Фрахт: []
 Податок: 29'325,000 грн
 Усього: 175'950,000 грн

Додати нові Додати чернетку Скасувати Копіювати з Копіювати до

Рисунок 2.2. Створення пропозиції замовлення в програмі SAP

Відвантаження металопродукції переважно здійснюється залізничним транспортом із подальшим транспортуванням через морські порти або прикордонні перевантажувальні термінали. Підставою для здійснення поставки є зовнішньоекономічний контракт, специфікація до договору, інвойс, пакувальний лист, сертифікат якості продукції, сертифікат походження товару, залізнична накладна СМГС, митна декларація та інші документи, передбачені умовами поставки відповідно до Incoterms.

Під час реалізації металопродукції ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» застосовує міжнародні правила Інкотермс. Вони визначають момент переходу ризиків, обов'язки сторін та розподіл транспортних витрат. Найчастіше в експортних контрактах використовуються умови FCA, CPT, CIP, DAP та FOB. За умовою FCA підприємство передає товар перевізнику у визначеному місці відвантаження. При CPT продавець оплачує перевезення до узгодженого пункту призначення. За CIP додатково забезпечується страхування вантажу. Умови DAP передбачають доставку товару до місця призначення покупця. Використання Інкотермс забезпечує чіткий розподіл відповідальності між сторонами зовнішньоекономічного договору та спрощує облік експортних операцій.

Після підтвердження факту відвантаження інформація автоматично інтегрується із системою SAP ERP, де формується пакет документів для бухгалтерського обліку та фінансової звітності. (рис.2.3)

Формування документів та проведення дозволяє забезпечити своєчасне відображення доходу від реалізації продукції, виникнення дебіторської заборгованості та контроль надходження валютної виручки від іноземних покупців.

Аналітичний і синтетичний облік розрахунків з покупцями ведеться з використанням корпоративної інформаційної системи SAP ERP. Для узагальнення інформації застосовується рахунок 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками». Рахунок є активним та призначений для узагальнення інформації про наявність і рух дебіторської заборгованості покупців за відвантажену продукцію, виконані роботи та надані послуги. (рис.2.4)

Продаж

Клієнт: C8000
 Ім'я: Олівейрлі
 Контактна особа: Семен Плахотін
 Посилальний номер к:
 Внутрішня валюта:

Номер: Первинне 27
 Статус: Відкрито
 Дата проводки: 13.02.24
 Строк виконання: 14.03.24
 Дата документа: 13.02.24

Філіал: SAP
 Реєстраційний номер фі: 01

Зміст: Логістика Облік Вкладення

Тип товару/послуги: Позиція Тип зведення: Без зведення

#	Номер позиції	Опис позиції	Кількість	Ціна за одиницю	Зни...	При...	Джерело ціни	К.
1	A00005	Принтер HM Co	5	15'000,00 грн	0,0000		Вручну	
2	A00002	Принтер IMM In	10	7'500,00 грн	20,0000		Вручну	
3	C00008	Монітор комп'ю	5	7'500,00 грн	0,0000		Вручну	
4					0,0000		Вручну	

Працівник відділу збу: Дмитро Захаров
 Власник: Захаров Д. М.

☐ Прогін платіжного доручення

Примітки: На основі Поставки 6. 7.

Сума перед знижкою: 172'500,000 грн
 Знижка: 15 % 25'875,000 грн
 ... Загальний авансовий пл
 Фракт
 Податок: 29'325,000 грн
 Усього: 175'950,000 грн
 Застосована сума
 Сальдо до сплати: 175'950,000 грн

Додати нові Додати чернет... Скасувати Копіювати з Копіювати до

Рисунок 2.3. Формування пакету документів на замовлення в програмі SAP

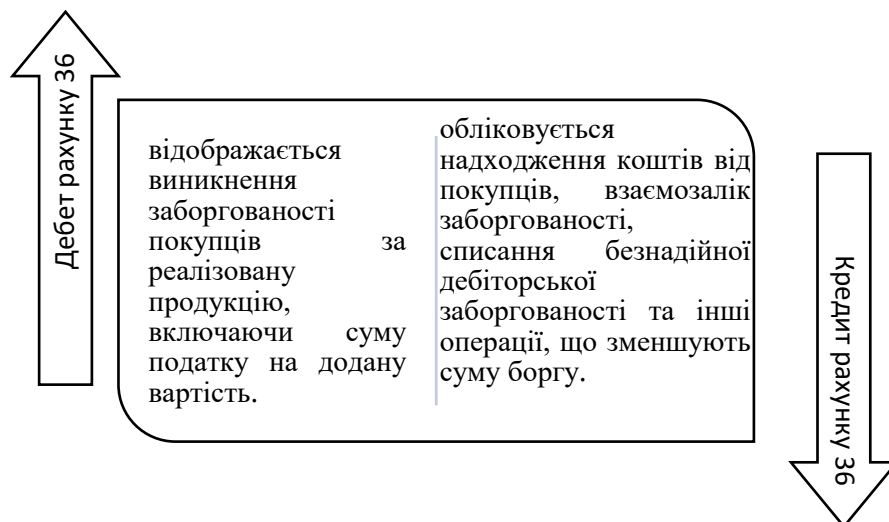

Рисунок 2.4. Структура рахунку 36

Для деталізації облікової інформації використовуються такі субрахунки:

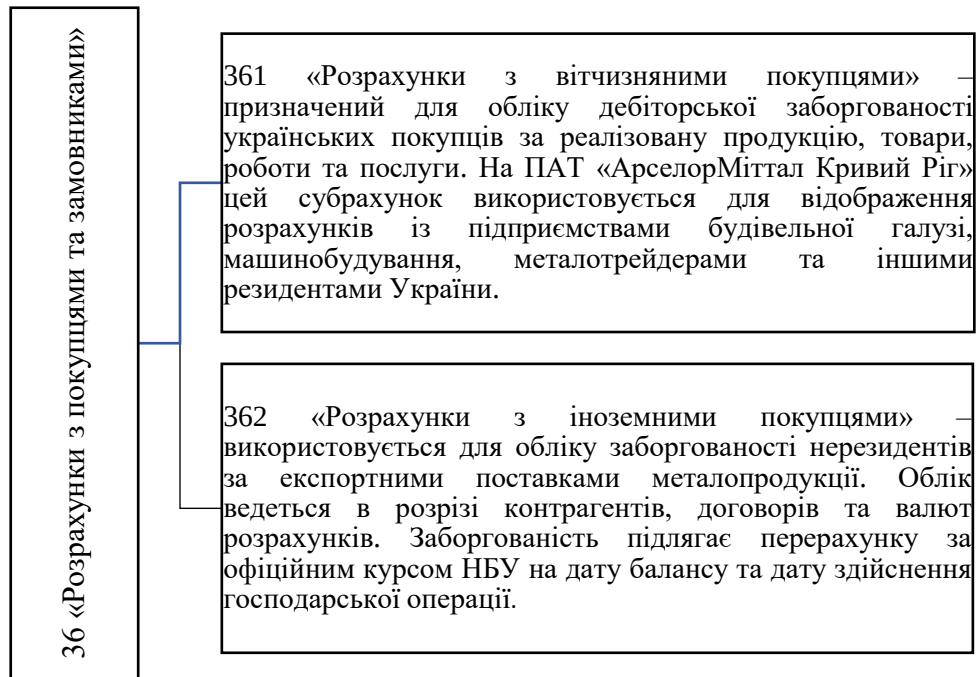

Рисунок 2.5. Субрахунок рахунку 36

Аналітичний облік за рахунком 36 на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» ведеться в системі SAP ERP у розрізі кожного покупця, договору, рахунку-фактури, валюти розрахунків, строків погашення заборгованості та кредитних лімітів. Це забезпечує оперативний контроль стану дебіторської заборгованості та своєчасне виявлення прострочених платежів

Під час відвантаження продукції визнається дохід від реалізації та виникає дебіторська заборгованість покупця. Господарські операції відображаються записами: Дт 361 Кт 701 – визнано дохід від реалізації продукції; Дт 901 Кт 26 – списано виробничу собівартість реалізованої продукції; Дт 701 Кт 641 – нараховано податкові зобов'язання з ПДВ. При надходженні коштів від покупців здійснюється запис Дт 311 Кт 361. Якщо існує ризик непогашення заборгованості, підприємство формує резерв сумнівних боргів записом Дт 944 Кт 38. У додатку М наведені бухгалтерські проведення.

Відповідно до облікової політики ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг», оцінка дебіторської заборгованості та формування резерву сумнівних боргів здійснюються відповідно до вимог МСФЗ 9 «Фінансові інструменти». Торговельна дебіторська заборгованість первісно визнається за ціною операції та в подальшому обліковується за амортизованою собівартістю. Для оцінки ризику неповернення коштів підприємство застосовує модель очікуваних кредитних збитків. (див. дод Л)

Резерв сумнівних боргів визначається на кожну звітну дату з урахуванням рівня кредитного ризику контрагентів, строків погашення заборгованості, історії розрахунків та наявної інформації щодо фінансового стану покупців. При розрахунку резерву враховуються як фактичні результати попередніх періодів, так і прогностичні економічні умови, які можуть вплинути на погашення заборгованості в майбутньому.

Для торговельної дебіторської заборгованості підприємство використовує спрощений підхід, передбачений МСФЗ 9. Відповідно до нього резерв визнається в сумі очікуваних кредитних збитків за весь строк існування заборгованості незалежно від факту зростання кредитного ризику після первісного визнання. Прострочена понад 180 днів дебіторська заборгованість резервується у розмірі 100 % її вартості.(дод.Л)

Нарахування резерву сумнівних боргів відображається у складі інших операційних витрат звітного періоду та забезпечує достовірне відображення чистої реалізаційної вартості дебіторської заборгованості у фінансовій звітності підприємства. Такий підхід сприяє своєчасному визнанню кредитних ризиків та підвищує якість фінансової інформації для користувачів звітності.(дод.Л)

Інвентаризація дебіторської заборгованості в ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» є важливим елементом системи внутрішнього контролю та забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку. Її проведення здійснюється перед складанням річної фінансової звітності, а також у випадках, визначених чинним законодавством України та внутрішніми нормативними документами підприємства. Основною метою інвентаризації є підтвердження фактичної наявності дебіторської заборгованості та оцінка реальності її погашення. У процесі проведення інвентаризації здійснюється перевірка стану розрахунків з покупцями та замовниками, аналізуються строки виникнення заборгованості, дотримання договірних умов та своєчасність проведення оплат. Особлива увага приділяється виявленню простроченої, сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості. Для кожного контрагента перевіряється наявність договорів, рахунків, накладних, актів виконаних робіт, банківських виписок та інших первинних документів, що підтверджують виникнення заборгованості.

Одним із ключових етапів інвентаризації є проведення звіряння взаєморозрахунків із контрагентами. За результатами такої процедури складаються акти звірки розрахунків, які підтверджують узгодженість даних між сторонами. У разі виявлення розбіжностей проводиться їх документальне уточнення та коригування облікових даних.

Результати інвентаризації оформлюються відповідними інвентаризаційними описами та протоколами інвентаризаційної комісії. На підставі отриманих результатів приймаються рішення щодо списання безнадійної заборгованості, коригування резерву сумнівних боргів або вжиття заходів щодо стягнення прострочених боргів. Таким чином, інвентаризація забезпечує достовірність показників фінансової звітності та підвищує ефективність управління дебіторською заборгованістю підприємства.

Інформація про розрахунки з покупцями та замовниками у фінансовій звітності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» відображається у складі оборотних активів за статтею «Торгова дебіторська заборгованість» Звіту про фінансовий стан (додаток А,В,Д). За даними фінансової звітності підприємства, чиста балансова вартість торгової дебіторської заборгованості станом на 31.12.2023 р. становила 6 071 880 тис. грн, на 31.12.2024 р. – 5 024 433 тис. грн, а на 31.12.2025 р. – 3 926 039 тис. грн. Скорочення показника свідчить про підвищення ефективності управління розрахунками з покупцями та прискорення погашення дебіторської заборгованості.

Відомості щодо резерву сумнівних боргів, методики його визначення та змін протягом звітного періоду розкриваються у Примітках до фінансової звітності відповідно до вимог МСФЗ 7 та МСФЗ 9.(дод.Л)

Оподаткування розрахунків з покупцями та замовниками в ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» здійснюється відповідно до норм Податкового кодексу України. Основним податком, який супроводжує операції з реалізації металопродукції, є податок на додану вартість (ПДВ). Порядок оподаткування залежить від місця реалізації продукції, статусу покупця та характеру господарської операції [12].

Під час реалізації продукції на внутрішньому ринку підприємство застосовує основну ставку ПДВ у розмірі 20 %. Об'єктом оподаткування є

операції з постачання товарів на митній території України. Податкові зобов'язання виникають за правилом першої події. Це може бути дата отримання коштів від покупця або дата відвантаження продукції залежно від того, яка подія відбулася раніше [12].

В програмі SAP можна створити податкову накладну на продаж. створити первинний документ «Продаж». Щоб створити документ «Продаж» необхідно в документі «Вимога передоплати покупцю» у правому нижньому кутку натиснути кнопку «Копіювати в» на всю суму замовлення – у такому разі по документу «Продаж» автоматично системою буде врахована вся сума авансу і виникнуть додаткові ПЗ на різницю між сумою авансу та сумою Продажу.

Тип товару/послуги	Позиція	Опис позиції	Кількість	Ціна за одиницю	Знижка %	Ціна після знижки	Код податку	Ціна бруто після знижки	Усього (БВ)	Склад	Базове посилання	Сума по...
1	007	Тест 4	5	4'000,00 грн	0,0000	4'000,00 грн	I3	4'800,00 грн	20'000,00 грн	01	31	4'
2	101	Тест 5	7	5'000,00 грн	0,0000	5'000,00 грн	I3	6'000,00 грн	35'000,00 грн	01	31	7'

Сума перед знижкою	55'000,00 грн
Знижка	%
Загальний авансовий пл	19'800,00 грн
Податок	11'000,00 грн
Усього	46'200,00 грн
Застосована сума	
Сальдо до сплати	46'200,00 грн

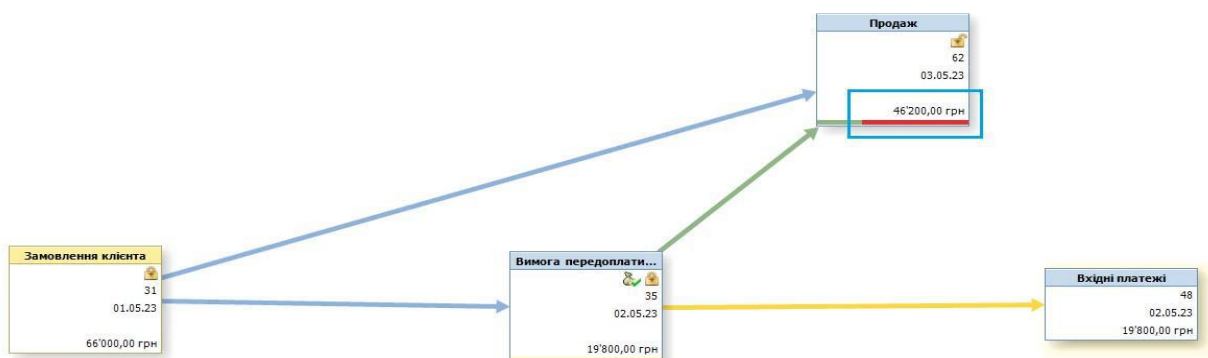

Рисунок 2.5 Створення податкової накладної в програмі SAP

Далі необхідно створити Податкову накладну з форми документу – натиснувши при цьому кнопку «Створити ПН».

У бухгалтерському обліку при відвантаженні металопродукції підприємство визнає дохід та одночасно нараховує податкові зобов'язання з ПДВ. Після виникнення податкових зобов'язань складається податкова накладна, яка реєструється в Єдиному реєстрі податкових накладних у встановлені законодавством строки. Сума ПДВ включається до вартості дебіторської заборгованості покупця до моменту її погашення. При створенні ПН з форми документів – користувачу буде виведене відповідне повідомлення

Вимога передоплати покупцю

Клієнт: 0002
 Ім'я: СПЕЦМОНТАЖ
 Контактна особа:
 Посил. № клієнта:
 Внутрішня валюта:
 Філіал: 1C_SAP

Номер: Первинне 35
 Статус: Закрито
 Дата проводки: 02.05.23
 Строк виконання: 02.05.23
 Дата документа: 02.05.23

Реєстраційний номер філ:

Зміст	Логістика	Облік	Вкладення					
Тип товару/послуги	Позиція	Тип зведення	Без зведення					
#	Номер позиції	Опис позиції	Кількість	Ціна за одиницю	Знижка %	Код податку	Усього (ВВ)	Країна/регіон ...
1	007	Тест 4	5	4'000,00 грн	0,0000	I3	20'000,00 грн	
2	101	Тест 5	7	5'000,00 грн	0,0000	I3	35'000,00 грн	

Системне повідомлення

Податкова накладна 105 для рахунку 82 вже створена!

Ok

Працівник відд. збуту: Працівника відділу збуту н
 Власник: 2решньов А.
☐ Прогін платіжного доручення
 Коментарі: На основі Замовлення клієнтів 31.

Сума перед знижкою: 55'000,00 грн
 Авансовий плі:30 % 16'500,00 грн
 Податок: 3'300,00 грн
 Усього: 19'800,00 грн
 Застосована сума: 19'800,00 грн
 Баланс до сплати:

OK Додати черне... Скасувати Создать НН Копіювати з Копіювати до

Рисунок 2.6. Створення податкової накладної в програмі SAP

Особливості оподаткування мають експортні операції. Відповідно до пп. 195.1.1 Податкового кодексу України операції з вивезення товарів за межі митної території України оподатковуються за нульовою ставкою ПДВ [12]. Право на застосування ставки 0 % виникає за умови належного митного оформлення

експорту та наявності митної декларації, яка підтверджує фактичне перетинання товаром митного кордону України.

Застосування нульової ставки не звільняє підприємство від обов'язку нарахування податкових зобов'язань та складання податкової накладної. Водночас експортні операції дають можливість підприємству зберігати право на податковий кредит за придбаними матеріальними ресурсами, роботами та послугами, використаними у виробництві експортної продукції.

Таким чином, особливістю оподаткування розрахунків з покупцями та замовниками в ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» є одночасне застосування основної ставки ПДВ 20 % для внутрішніх операцій та нульової ставки ПДВ для експортних поставок. Значні обсяги зовнішньоекономічної діяльності обумовлюють важливість правильного документального оформлення операцій та своєчасного відображення податкових зобов'язань у податковому обліку.

Формування резерву сумнівних боргів у ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» здійснюється відповідно до вимог МСФЗ 9 та Податкового кодексу України. Резерв створюється для покриття можливих втрат від неповернення дебіторської заборгованості покупцями та замовниками. Основною метою резервування є достовірне відображення чистої реалізаційної вартості дебіторської заборгованості у фінансовій звітності підприємства [11,12].

На формування резерву впливають декілька факторів. Насамперед враховується фінансовий стан покупців та їх платоспроможність. Важливе значення мають строки прострочення заборгованості. Чим довший період непогашення боргу, тим вищою є ймовірність його неповернення. Також враховується історія взаємовідносин із контрагентом, результати попередніх розрахунків та загальна економічна ситуація на ринку. Для металургійних підприємств додатковим фактором виступають коливання світового попиту на металопродукцію та ризики зовнішньоекономічної діяльності.

На ПАТ АМКР відповідно до облікової політики застосовує модель очікуваних кредитних збитків. Для торговельної дебіторської заборгованості використовується спрощений підхід оцінки резерву [12]. Прострочена понад 180

днів заборгованість резервується у повному обсязі. Це дозволяє своєчасно враховувати ризики втрати активів та підвищує достовірність фінансової звітності.

У бухгалтерському обліку створення резерву відображається записом:

Дт 944 «Сумнівні та безнадійні борги» – Кт 38 «Резерв сумнівних боргів». Нарахування резерву збільшує операційні витрати підприємства та зменшує фінансовий результат до оподаткування.

У податковому обліку виникають податкові різниці відповідно до ст. 139 Податкового кодексу України. Фінансовий результат збільшується на суму витрат від створення резерву сумнівних боргів [12]. При списанні безнадійної дебіторської заборгованості фінансовий результат може зменшуватися в межах сформованого резерву та вимог податкового законодавства. Таким чином, резерв сумнівних боргів суттєво впливає на фінансові результати діяльності підприємства. Його формування забезпечує реалістичну оцінку дебіторської заборгованості та мінімізує ризик завищення активів підприємства.

У результаті проведеного дослідження встановлено, що облік розрахунків з покупцями та замовниками в ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» організований відповідно до вимог міжнародних та національних стандартів обліку. Особливості діяльності підприємства обумовлюють значні обсяги внутрішніх і зовнішньоекономічних розрахунків, що потребує належного документального оформлення та постійного контролю дебіторської заборгованості.

Встановлено, що обліковий процес охоплює всі етапи руху інформації: від оформлення первинних документів до відображення операцій у фінансовій та податковій звітності. Важливу роль у забезпеченні достовірності облікових даних відіграють відділ дебіторської заборгованості, система внутрішнього контролю та автоматизована інформаційна система SAP ERP. Використання сучасних програмних продуктів дозволяє своєчасно відображати господарські операції, контролювати розрахунки за договорами та здійснювати моніторинг простроченої заборгованості.

Дослідження показало, що підприємство застосовує модель очікуваних кредитних збитків для оцінки дебіторської заборгованості та формування резерву сумнівних боргів. Такий підхід сприяє реалістичній оцінці активів та підвищує достовірність фінансової звітності. Водночас створення резерву призводить до виникнення податкових різниць, які потребують окремого відображення при визначенні об'єкта оподаткування податком на прибуток.

Важливе значення для ефективного управління дебіторською заборгованістю мають інвентаризація розрахунків, аналіз платіжної дисципліни контрагентів та оцінка кредитних ризиків покупців. Це дозволяє своєчасно виявляти проблемну заборгованість і мінімізувати ризик фінансових втрат.

Отже, діюча система бухгалтерського обліку та оподаткування розрахунків з покупцями і замовниками забезпечує належний рівень контролю, сприяє підвищенню платіжної дисципліни контрагентів та формує якісне інформаційне підґрунтя для прийняття управлінських рішень щодо управління дебіторською заборгованістю.

2.3 Проблемні питання формування резервів сумнівних боргів та напрями удосконалення обліку розрахунків з покупцями та замовниками

Формування резерву сумнівних боргів є елементів обліку та управління дебіторської заборгованості ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг». Особливої актуальності це питання набуває в умовах воєнного стану, нестабільності зовнішніх ринків та значної частки експортних операцій. Як показав аналіз підприємству вдалося скоротити дебіторську заборгованість на 35,3 % та прискорити її оборотність. Проте наявність значних обсягів реалізації продукції у кредит зберігає ризик виникнення сумнівних боргів.

У ході дослідження встановлено, що основною проблемою формування резерву є складність визначення реального рівня кредитного ризику покупців. Підприємство здійснює поставки продукції як на внутрішній ринок, так і нерезидентам. Оцінка платоспроможності іноземних контрагентів потребує

врахування економічних, валютних та політичних ризиків. Це ускладнює визначення суми очікуваних кредитних збитків відповідно до МСФЗ 9[3].

Іншою проблемою є вплив валютних коливань на оцінку дебіторської заборгованості за зовнішньоекономічними контрактами. Зміна курсу іноземної валюти впливає на розмір монетарної заборгованості та може призводити до коригування резерву. Для металургійних підприємств цей фактор має суттєве значення через значну частку експортної виручки [19].

Відповідно до облікової політики (дод. Л) ПАТ АМКР застосовує модель очікуваних кредитних збитків. Перевагою такого підходу є своєчасне врахування кредитного ризику. Водночас він передбачає використання професійного судження та прогнозних оцінок. Це підвищує ризик суб'єктивності при визначенні суми резерву.

Суттєвою проблемою залишаються податкові різниці. Витрати на формування резерву зменшують фінансовий результат у бухгалтерському обліку, але не визнаються податковими витратами. У результаті підприємство змушене вести додаткові розрахунки для визначення об'єкта оподаткування податком на прибуток [19].

Проведене дослідження підтверджує висновки, наведені у тезах «Проблеми обліку та оподаткування резервів сумнівних боргів на металургійних підприємствах в умовах глобалізації економіки». У роботі обґрунтовано, що основними чинниками ризику є неузгодженість бухгалтерського та податкового законодавства, складність оцінки кредитного ризику та вплив валютних коливань на дебіторську заборгованість [19].

На нашу думку, удосконалення процесу формування резерву доцільно здійснювати шляхом впровадження ризик-орієнтованої системи оцінки покупців. Доцільно групувати контрагентів за рівнем кредитного ризику та застосовувати диференційовані коефіцієнти резервування. Для підвищення об'єктивності оцінки необхідно використовувати рейтингові показники платоспроможності та автоматизовані інструменти аналізу в SAP ERP. Це дозволить підвищити достовірність фінансової звітності, знизити ризик

фінансових втрат та покращити якість управління дебіторською заборгованістю підприємства [19].

Результати проведеного дослідження свідчать, що в умовах зростання кредитних ризиків та нестабільності зовнішнього середовища особливого значення набуває удосконалення обліку розрахунків з покупцями та замовниками. Для ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» це питання є стратегічно важливим через значні обсяги реалізації продукції та наявність великої кількості вітчизняних і зарубіжних контрагентів.

Одним із ключових напрямів удосконалення є підвищення аналітичності обліку дебіторської заборгованості. Доцільно здійснювати групування покупців за рівнем кредитного ризику, видом діяльності, регіоном розташування та строками погашення заборгованості. Це дозволить своєчасно виявляти проблемних контрагентів та підвищить якість управлінських рішень.

Важливим напрямом є вдосконалення методики формування резерву сумнівних боргів. При визначенні очікуваних кредитних збитків необхідно ширше використовувати прогностні показники фінансового стану контрагентів, галузеві ризики та макроекономічні індикатори. Такий підхід відповідає вимогам МСФЗ 9 та забезпечує більш об'єктивну оцінку дебіторської заборгованості [19].

На нашу думку, доцільним є впровадження автоматизованої системи рейтингування покупців у середовищі SAP ERP. Формування рейтингу на основі історії розрахунків, фінансових показників та рівня прострочення дозволить оперативно оцінювати кредитоспроможність контрагентів. Це сприятиме мінімізації ризику виникнення безнадійної заборгованості.

Окремої уваги потребує вдосконалення внутрішнього контролю розрахунків з покупцями. Доцільно запровадити систему регулярного моніторингу дебіторської заборгованості із застосуванням контрольних показників ефективності. Особливий контроль необхідно здійснювати щодо заборгованості зі строком погашення понад 90 днів.

Враховуючи значну частку експортних операцій підприємства, доцільно розширити використання інструментів мінімізації кредитних ризиків. Серед них

страхування дебіторської заборгованості, банківські гарантії, документарні акредитиви та механізми факторингового обслуговування. Такі заходи дозволять зменшити ризик неповернення коштів іноземними покупцями [19].

Важливим напрямом є також удосконалення податкового обліку резерву сумнівних боргів. Доцільно розробити внутрішні методичні рекомендації щодо обліку податкових різниць відповідно до вимог ст. 139 Податкового кодексу України. Це сприятиме підвищенню достовірності податкових розрахунків та зниженню ризику податкових спорів [12].

Таким чином, реалізація запропонованих заходів забезпечить підвищення достовірності оцінки дебіторської заборгованості, покращення якості облікової інформації, посилення фінансової безпеки підприємства та зниження втрат від неплатоспроможності покупців.

Зробимо висновки до другого розділу. У результаті дослідження встановлено, що ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» характеризується позитивною динамікою реалізації продукції та підвищенням ефективності управління дебіторською заборгованістю. Водночас виявлено погіршення показників фінансової стійкості та платоспроможності підприємства. Дослідження організації обліку підтвердило відповідність облікових процедур вимогам МСФЗ та податкового законодавства. Визначено основні проблеми формування резерву сумнівних боргів, пов'язані з оцінкою кредитних ризиків та податковими різницями. Обґрунтовані напрями удосконалення спрямовані на підвищення достовірності облікової інформації, посилення контролю дебіторської заборгованості та мінімізацію фінансових ризиків підприємства.

ВИСНОВКИ

У результаті виконання кваліфікаційної роботи досліджено теоретичні, методичні та практичні аспекти бухгалтерського обліку розрахунків з покупцями та замовниками й оподаткування різниць, що виникають при формуванні резервів сумнівних боргів. Проведене дослідження дозволило досягти поставленої мети та сформувані низку теоретичних узагальнень і практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку дебіторської заборгованості на ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг».

У процесі дослідження встановлено, що розрахунки з покупцями та замовниками є одним із ключових об'єктів бухгалтерського обліку, оскільки забезпечують завершення процесу реалізації продукції та формування грошових надходжень підприємства. На основі критичного аналізу наукових підходів обґрунтовано, що дебіторську заборгованість доцільно розглядати як складову системи управління оборотним капіталом, яка впливає на ліквідність, фінансову стійкість та ділову активність підприємства. В роботі доведено доцільність поєднання бухгалтерського, управлінського та ризик-орієнтованого підходів до оцінювання дебіторської заборгованості.

Дослідження нормативно-правового забезпечення показало, що національна система бухгалтерського обліку загалом відповідає міжнародним підходам, проте має певні відмінності щодо оцінювання кредитних ризиків. Встановлено, що застосування моделі очікуваних кредитних збитків відповідно до МСФЗ 9 забезпечує більш достовірне відображення дебіторської заборгованості порівняно з традиційними підходами. У зв'язку з цим обґрунтовано необхідність подальшого впровадження ризик-орієнтованих механізмів оцінювання дебіторської заборгованості у практику українських підприємств.

За результатами економічного аналізу діяльності ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» встановлено, що підприємство залишається одним із провідних виробників металопродукції України та характеризується значними обсягами внутрішніх і зовнішньоекономічних розрахунків. Аналіз дебіторської

заборгованості засвідчив позитивні зміни у системі управління розрахунками з покупцями. Зокрема, протягом 2023–2025 років дебіторська заборгованість скоротилася на 2 145 841 тис. грн, або на 35,3 %. Одночасно коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості зріс з 6,17 до 15,78 оборотів, а тривалість її погашення скоротилася з 59 до 23 днів. Це свідчить про прискорення оборотності коштів та підвищення ефективності роботи з покупцями.

Разом з тим аналіз показників фінансової стійкості та платоспроможності виявив окремі негативні тенденції. Встановлено зниження коефіцієнта автономії та погіршення окремих показників ліквідності, що пов'язано з наслідками воєнного стану, складною ситуацією на світовому ринку металопродукції та зростанням виробничих витрат. Отримані результати підтверджують необхідність подальшого посилення контролю за дебіторською заборгованістю та кредитними ризиками.

Дослідження організації бухгалтерського обліку на підприємстві показало, що облік розрахунків з покупцями та замовниками здійснюється із застосуванням сучасної інформаційної системи SAP ERP та відповідає вимогам міжнародних стандартів фінансової звітності. Встановлено, що ефективність контролю за розрахунками забезпечується діяльністю Управління казначейства та відділу дебіторської заборгованості. Це дозволяє своєчасно здійснювати моніторинг розрахунків, контролювати виконання договірних умов та забезпечувати достовірність облікових даних.

У процесі дослідження формування резерву сумнівних боргів встановлено, що найбільш проблемним аспектом залишається визначення рівня кредитного ризику контрагентів. Значна частка експортних операцій, валютні коливання, нестабільність зовнішніх ринків та складність прогнозування платоспроможності покупців знижують точність оцінки очікуваних кредитних збитків. Крім того, наявність податкових різниць між бухгалтерським та податковим обліком резерву сумнівних боргів ускладнює процес формування фінансового результату та об'єкта оподаткування податком на прибуток.

Для вирішення виявлених проблем автором запропоновано впровадити ризик-орієнтовану модель управління дебіторською заборгованістю. Основою такої моделі має стати класифікація покупців за рівнем кредитного ризику з урахуванням фінансового стану контрагентів, історії розрахунків та строків погашення заборгованості. Практична реалізація запропонованого підходу дозволить підвищити обґрунтованість формування резерву сумнівних боргів та своєчасно виявляти ризикових покупців.

З метою підвищення ефективності внутрішнього контролю запропоновано автоматизувати процес оцінювання кредитного ризику у середовищі SAP ERP шляхом впровадження матриці ризиків покупців. Використання такого інструменту дозволить оперативно формувати інформацію про стан дебіторської заборгованості та мінімізувати вплив суб'єктивних оцінок під час визначення резерву.

Для зовнішньоекономічних операцій рекомендовано розширити використання акредитивної форми розрахунків, банківських гарантій та страхування дебіторської заборгованості. Дані фінансові інструменти сприятиме зниженню ризику неповернення коштів та підвищенню рівня фінансової безпеки підприємства.

Отже, результати проведеного дослідження підтвердили, що ефективне управління розрахунками з покупцями та замовниками є важливою передумовою забезпечення фінансової стійкості підприємства. Запропоновані рекомендації мають практичне значення для ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг» та можуть бути використані для удосконалення обліку дебіторської заборгованості, підвищення достовірності фінансової звітності, мінімізації кредитних ризиків і покращення якості управлінських рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Візіренко С. В., Шуляк С. А. Удосконалення обліку готової продукції та витрат на збут // Управління змінами та інновації. 2021. № 1. С. 24–29. DOI: 10.32782/СМІ/2021-1-4.
2. Сливка Я. В., Щербан М. Д., Кондратюк М. Ф. Бухгалтерський облік розрахунків з покупцями та замовниками: історичний екскурс // Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2023. № 7. DOI: 10.54929/2786-5738-2023-7-09-06.
3. Косташ Т. В. Розрахунки з покупцями та замовниками: проблемні аспекти організації та методики обліку в умовах сучасних реалій // Грааль науки. 2023. № 30. С. 59–67. DOI: 10.36074/grail-of-science.04.08.2023.007.
4. Міньковська А. В., Чернецька О. В., Гавриш В. О. Розрахунки з покупцями і замовниками як об'єкт обліку і оподаткування // Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2023. № 10. DOI: 10.54929/2786-5738-2023-10-09-01.
5. Яцев Д. О., Паянок Т. М., Корнійчук В. О. Обліково-аналітичне забезпечення розрахунків з покупцями та замовниками // Управління змінами та інновації. 2024. № 12. С. 84–89. DOI: 10.32782/СМІ/2024-12-13.
6. Жарнікова В. В. Облік розрахунків з покупцями: систематизація поглядів та перспективи досліджень // Європейський науковий журнал економічних та фінансових інновацій. 2018. № 2(2). С. 48–63. DOI: 10.32750/2018-0206.
7. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> (дата звернення: 24.05.2026).
8. Сlepченко В. П., Скрипник М. І. Методика обліку розрахунків підприємства з покупцями та замовниками // Економіка та суспільство. 2021. Вип. 29. DOI: 10.32782/2524-0072/2021-29-4.

9 Глушач Ю.С. Проблеми облікової оцінки дебіторської заборгованості в фінансовій звітності підприємств// Економіка та суспільство, Випуск 39 / 2022 DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-40>

10 International Financial Reporting Standard 9 Financial Instruments. London : IFRS Foundation. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-9-financial-instruments/> (дата звернення: 24.05.2026).

11 Deloitte. IAS Plus. IFRS 9 Financial Instruments. URL: <https://www.iasplus.com/en/standards/ifrs/ifrs9> (дата звернення: 24.05.2026).

12 Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 24.05.2026).

13 Міньковська А. В., Чернецька О. В., Гавриш В. О. Розрахунки з покупцями і замовниками як об'єкт обліку і оподаткування // Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління. 2023. № 10. DOI: 10.54929/2786-5738-2023-10-09-01.

14 Косташ Т. В. Розрахунки з покупцями та замовниками: проблемні аспекти організації та методики обліку в умовах сучасних реалій // Грааль науки. 2023. № 30. С. 59–67. DOI: 10.36074/grail-of-science.04.08.2023.007.

15. АрселорМіттал Кривий Ріг URL: https://ukraine.arcelormittal.com/about/our-history?utm_source=chatgpt.com

16. ПАТ "АРСЕЛОРМІТТАЛ КРИВИЙ РІГ" URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/24432974/?utm_source=chatgpt.com

17. АрселорМіттал Кривий Ріг URL: https://gmcenter.ua/manufacture/arselormittal-krivij-rig/?utm_source=chatgpt.com

18. «АрселорМіттал Кривий Ріг» оприлюднив виробничі результати за 2025 рік URL: https://krivbass.city/news/view/arselormittal-krivij-rig-oprilyudniv-virobnichi-rezultati-za-2025-rik?utm_source=chatgpt.com

19. Брадул О.М, Князева Д.В. Проблеми обліку та оподаткування резерві сумнівних боргів на металургійних підприємствах в умовах глобалізації

економіки. // Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (23 травня 2026 р., Луцьк). Луцьк: , 2026.

20.Шепель Т.П., Вінтоняк А.А., Організаційно-методичні аспекти обліку дебіторської заборгованості: вітчизняний та зарубіжний досвід// Економіка та суспільство, Випуск 52 / 2023, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-52-56>

21. Онищенко В. Дебіторська заборгованість. Головбух. 2020. URL: <https://www.golovbukh.ua/article/7708-debtorska-zaborgovanst>

22. Майборода О.Є., Косарева І.П., Корабейнікова І.О. Характеристика сутності та поняття дебіторської і кредиторської заборгованості. Мукачівський державний університет. URL: <https://chmnu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/06/Ekonomika-i-suspilstvo-15-2018.pdf#page=396>

23. Чернухіна В.О. Підходи до трактування дебіторської заборгованості. Харківський державний університет харчування та торгівлі. URL: https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/23420/1/tk2_08.04.21-135.pdf

24. Бардадим М.В., Свічкарь Н.М., Облік та управління дебіторською заборгованістю для зміцнення фінансової безпеки підприємства// Економіка та суспільство, Випуск 50 / 2023 DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-11>

25. Кравченко О., Кобець Т. Організація обліку дебіторської заборгованості та шляхи її вдосконалення.Економіка та суспільство. 2021. № 25. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-58>.

26. Сидоренко О. О. Визнання, класифікація та окремі аспекти обліку дебіторської заборгованості у суб'єктів господарювання. Інфраструктура ринку. 2019. № 32. С. 449–456. URL: <http://ir.stu.cn.ua/123456789/18501>.

27. Мамонтова Н. А., Корнійчук Т. С. Особливості обліку дебіторської заборгованості за національними і міжнародними стандартами. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2021.№ 21(49). С. 115–119. DOI: [https://doi.org/10.25264/2311-5149-2021-21\(49\)-115-119](https://doi.org/10.25264/2311-5149-2021-21(49)-115-119).

28. Кононенко Л. В., Сисоліна Н. П., Юрченко О. В. Управління дебіторською заборгованістю: сучасний стан, проблеми, перспективи, інформаційне забезпечення. Економічний простір. 2021. № 166. С. 104–109. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/166-18>.

29. Ткачук Л., Венда Ч. Теоретико-методологічні аспекти управління дебіторською заборгованістю підприємства. Innovation and Sustainability. 2023. № 1. С. 84–90. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.1.84.90>.

30. Дьяконова Н. (2022). Створення резервів у воєнний час: резерв сумнівних боргів. LIGA ZAKON. Вилучено з: https://buh.ligazakon.net/analytics/216213_stvorenniyarezervv-u-vonniy-chas-rezerv-sumnvnikh-borgv.

31. Dolishnya, T. I., & Ozar, T. S. (2022). Orhanizatsiia obliku debitorskoi zaborhovanosti [Organization of accounts receivable]. Prychornomorski ekonomichni studii - Black Sea Economic Studies, 74, 216-220. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.74-32>

32. Сидоренко О., Клименко Т., Гливенко В. Нормативно-правове забезпечення обліку резерву сумнівних боргів. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2023. № 2 (30), С. 125–138

33. Степаненко О.І., Дубовик М.Ф. Аналіз дебіторської заборгованості, її вплив на фінансовий стан та ділову активність підприємства. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Проблеми системного підходу в економіці. 2022. № 2 (88). С. 116-125.

34. SAP: Рішення для бізнесу | Бізнес-застосунки URL: <https://www.sap.com/ukraine/index.html>

35. SAP програми: що це, технології, продукти, плюси та мінуси URL: <https://wezom.com.ua/ua/blog/sap-programmy-hto-eto>

36. Matthew West Gross Method Accounting: Principles, Impact, and Comparisons. 2024. URL: <https://accountinginsights.org/gross-method-accounting-principles-impact-and-comparisons/>